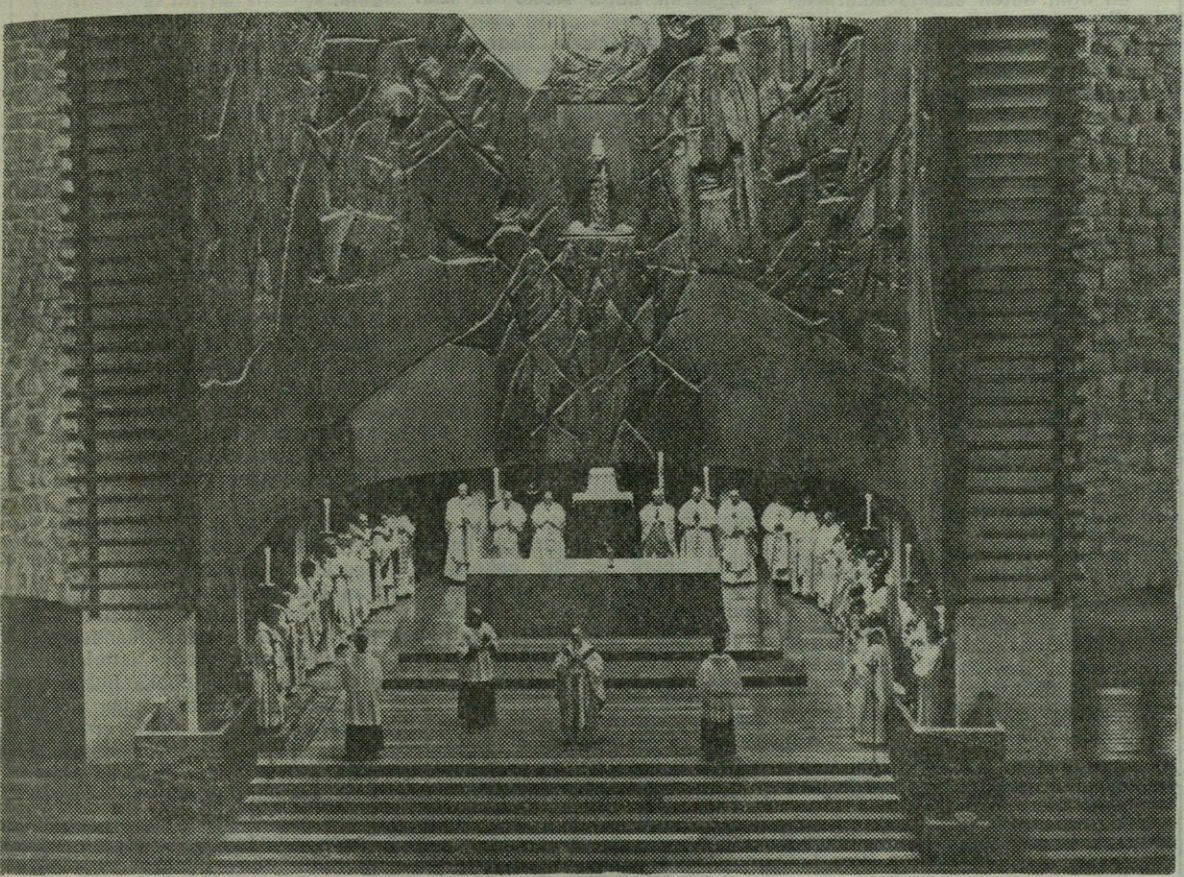

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 4 PEZETA

ARANTZAZUKO BASILIKAREN SAGARATZEA

Euskaldun guztiok biotz batez, arretaz, begira geundela, dagonillaren 319nean Iruñako Tabera kardenalak sagaratu zuan, beste lau gotzai laguntzaile zituala, Arantzazuko basilika ederra. Au izan da aurtan —Arantzazuko elizak 500 urte betetzen dituan ontan— izan

dan gertakizun ederrena. Lau bat mila kristau alkatu ziran eliz nagusi ortan. Aita Santuak bialitako eskutitza ere irakurri zan. Bertan, Birjiña Maria-ganako sinismena azi ta euskaldunen mixiolaritza ugari-tzea eskatzen du Paulo VI'garrenak. Basilika berri au 1950'gnean asi ta

andik bost urtera bukatua izan zan. Arrezkero gure ertilariak lan da lan 600 metroko eliz-bularra, lau alda-reak eta aurre-aldeko amalau iru-diak bukatu dituzte. Baldin bait ere ez dira arriak, egurrak eta bur-niak izango Arantzazuko Amaren agurgile aundienak.

GATZ ETA PIPER

- Bizibidekoen arteko lan-sari gutxiena, datorren urtean aztertuko da, ta ez illabete onetan, Bigarren Aurrerapen-Egitamuan esaten zan bezela. Onela 1970'garren urteko Apirillaren lenengoan lege-indarra izango du.
- Avila'ko Guijo erriaren lurretan, uranio-meatza arkitu dute. Meatz ori garrantzi aundikoa da, baiña oraindik ez dakigu zeatz zenbatekoa izango dan.
- Joan zan Apirillaren barruan, Espainia'ko aldizkarietan gastatu dan zabalkundetan 79.837.220 pezeta eraldi ziran. Geien gastatu zuan sailla, usai-gozo ta edergailluetakoa izan zan. Aren urrengo, soifeko ta oialetan, edaritan, janarietan eta etxeko elektrika-makinetan geien gastatu zan. Bere zabalkundea geien ugaldu duana «Teleprograma» izan da: 41'5 %. Urrengo «Telva» euneko 39'7; «Lecturas», Hola ta Miss.
- Berri-emate ta Turismo'ko Ministeritzak adierazi digunez, Ministeritza orrek 1968'garren urteko Apirilletik 1969'garren urteko Apirilla bitartean, 201 diruketa-azui sortu zituan. Aietatik, 118 zigortuak izan ziran (107 zigor txiki ta iru oso astunak ta zortzi astunak). Garai berean, 367 albistari langintza berrik izena eman dute. Auek 545 agitalben dituzte beren esku. (EUROPA PRESS).
- Telebistako anuntzioak onela garestitzeak, salmentan agertzen diran salgaiak garestitzeko arriskua dakar. Izan ere, lantegietako nagusiak, gastu auek erosleen bizkar bota oi-dituzte. Beraz, azkenerako erriak ordaindu bearko du zabalkundean gastatu diran diruak. (NUEVO DIARIO).
- Diruketa eta Jakintza sailla bere maillan jartzeko, eziera-bideak alde guzietatik erreztu bearra dago. Ortarako, Unibersidadea beste biderik eztegu eza-gutzen. Orregatik, Unibersidadarako bideak zail-tzea, oso burugabekeri aundia izango litzakela uste degu. (NUEVO DIARIO).
- Mugimentuko Idazkaritza Nagusiak, Sindikatu-legea ixilleko gauzenartean sartu du, ortarako degun Legea oiñarri artuaz. (EUROPA PRESS).
- 1983'garren urteko Agostuko lenengo astean, Kennedy lur-muturretik Lurraren inguru jarriko dan su-ziri bat botako dute. Andik botako da Marte'runtza lenengo su-ziria.
- Lurraren inguruan, 10.000 milloi argi-urteren barruan eztago bizirik. Gure lur au bakarrik da, bizientzako bear diran kimi-gorputz ugari dituna.
- Gozai-Batzarra Urrillaren 11'an asiko da. 146 gozai bilduko dira. Ta biltzar orretan, Aita Santuaren eta Gotzai-Billeraren arteko artu-emanak erabakiko dira. Andik aurrera, Gotzai-Billeren eta Aita Santuaren artean, beste erako artu-emanak sortuko dira.
- Ipar-Ameriketan, ogei milloi beltzentzat, Espainia'n espainiarrentzat baiña Unibersidadetako ikasle gei-go daude beltzen artean. Eta ori, gu 33 milloi bizi-lagun galararik.
- Brasil'en jabe egin diran Militar-Batzordekoak, Costa e Silva'ren ordeaz, agintzen jarri diranak, Rio de Janeiro berrir, Brasil'go Erri Buru egin dute. Azkenengo amar urte auetan, Brasilia jarria zeukaten angio Erri-Buru.
- ONU'ko Idazkari dan U'Thant'ek, irugarren aldiz utzi egin du Libiara'ko pentsatua zeukan joan-etorria.
- Estadu Batuetan garia merkatzeko asmoak artu dituzte. Au, munduko salmentan beren lekua gordetzeko erabaki dute.
- Alemania'ko Poliziak ezta babestu nai N.P.D. (Neonazi) alderdiaren mitiñik. Ori egin ezker, alegia, erritarren ikusi-ezifia jasotzen omen-dute, alegia.
- Ghana'ko militarrek, erri-gizonei emango die agintaritza, auteskundeak ortarako aurrez eraginda.

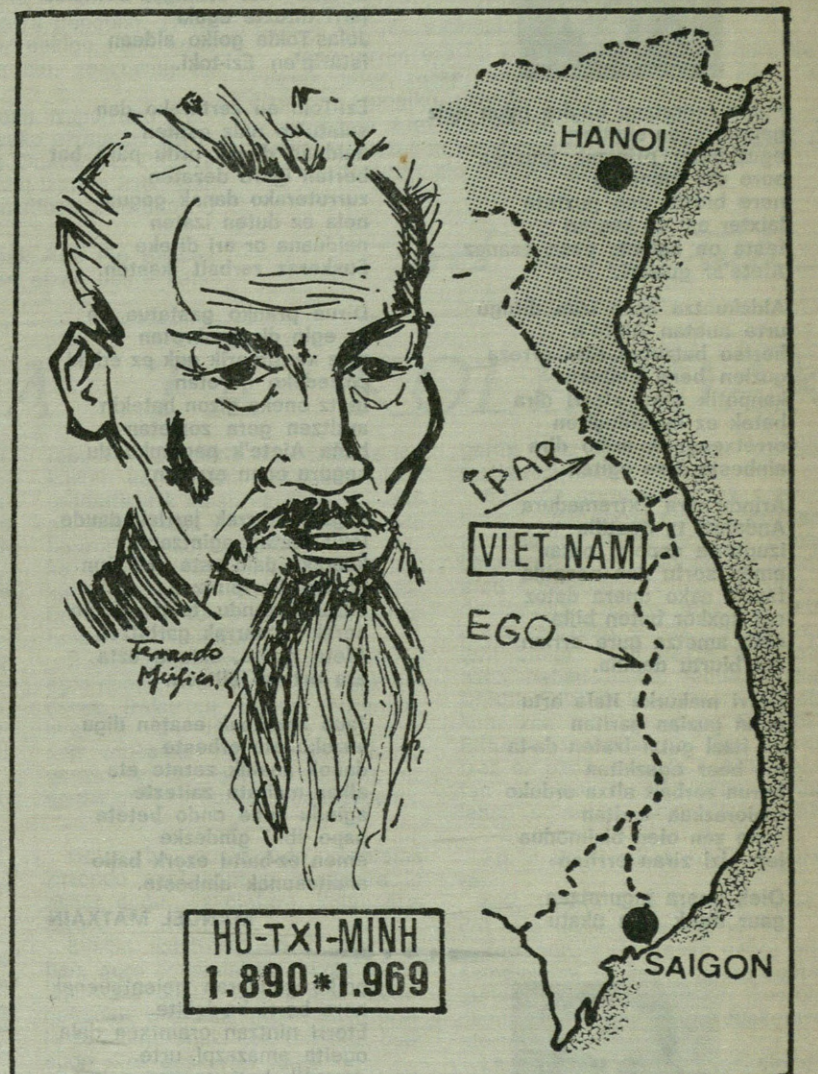
LITURJI BATUA

Badegu Liturji berria ta Liturji batua! Pozten gera benetan.

Onuzkero egiña dugu. Estibalitz-en bildu ta jardun dira Euskalerriko bost Elizbarrutiko eliz-idazleak. Eta sakon eta ondo alkar itzegin da gero, euskeratu dituzte Meza-Liturjiaren «Betiko zatiak» euskera batuara.

Datorren asteetan emango da euskeratze-lan auen berri. D. Manuel Lekuonak emango digu zeatz nola ta ze irizpide jarraitu dituzten batasun ori lortzeko.

HO TXI MINH IL DA

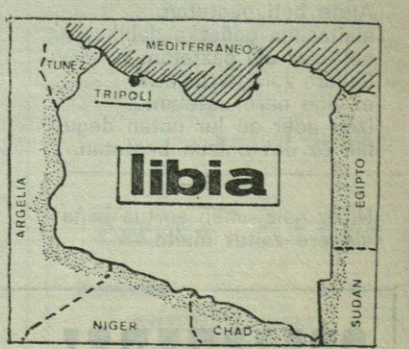
Irailaren 3'gnean Hanoiko irratiak esan zun Vietnam-go lendakari zan Ho Txi Minh, bere larogei garren urtean il zala. Nghe An-go erri txikian jaio ta angio eskolara joan ezker, frantziar lizeotan ikasia zan. 1911'gnean lanean asi zan itsas-ontzi frantzitar batean itsas-mutil bezela. Andik iru urteetara Londres-en gelditu zan eta an ezagutu zun kolonialismoaren aurka lan egiten zebilen txinatar talde bat. Alemanira ta Estadu Batuetara ikustaldi bereziak egin eta Paris-en jardun zan lanean Frantzi-ko sozialistak ezagutuaz. Oieri gibel egin eta frantziar Komunista Partiduaren sortzailean artean arkitu zan. Mosku-ra sartu ta an ikasi zitun erreboluzionarioaren erak. Azkenean, Txina-ra jo eta laister giltzapetua izan zan Txang Kai Tsek-en denboretan. Espetxetik irten eta berriz Mosku-ra joan zan Indotxina-ko Komunista Partidua eragintzera. Bangkok-en eta Singapur-en bizi ondoren, Hanoi-ra sartu zan. Viet-Min taldea eratu zun. 1945'gnean Vietnam-go Republika sortu zun eta buru bezela gertatu. Frantziakin zortzi urteko guda erabili ondoren, 1960'gnean berriz ere lendakari aukeratua izan zan.

Libia-n, Errepublika berria

Idris erregea aldendu ondoren, matxinzale talde batek errepublika asi du Libia. Matxinzaleak argi ta garbi jakin azi dute berak dirala erriko agintari bakarrak eta aien aurka jartzen dan edozein bere burua iltzeko arriskuan daukala. Agintari berriek Libia «matxinzalea, sozialista, aurrelaria, kolonialismoaren eta razismoaren aurkakoa» bear dala esan dute.

Libia-ko indar aundiena ez dago gudarietan baizik polizietan eta auek armaz bete bete eginak dau-de.

Libia oso leku atsegina da, —politikak aldetik begiratu ezker— bai Estadu Batuentzat, bai arabitarrentzat, bai Errusiarrentzat. Ipar-Amerikatarak mila bat gudari daukate Libian. Mediterraneoan zer gertatzen dan begira. Ingalaterrak ere baditu an bere gizonak. Arabitarrek berriz Suez-ko Itxas-bidea itxita dagon ezker, Libiako petroleoarekin jokatzan ikasi dute. Ez da, ba ozka makala orain batzuek bertaago ta besteak urrutiago ikusten duten Libia au.

Libiak bere 1.759.500 kilometroetan bi bat miloi biztanle ditu. Erri-nagusia: Trípoli.

Izkuntzak: erabea, bereberra, italianoa. Ibairik ez izan arren baditu urak lur azpian. 1911'gnean italiarrak menderatu zuten Libia-ko itsas-ertza ta Musolini-ren garaietan lur osoa. Bigarren Guda Nagusia bitartean oso zigortua izan zan luralde au ta azkenez, 1949'gnean ONU-k askatasuna ematea erabaki zun.

Orain arte erregea zan lendakari.

BERTSO BERRIAK

AIETE'KO JAIETAN

Pozet txoratzen begira egon naiz gaurko egun sentiari eguzkiaren printzak musuka soro eta mendiari nere biotza oso poztuta laixter asi da kantari festa on batzuk, pasa esanaz Aiete'ar guzietari.

Aldakuntza asko izan ditugu urte auetan Aiete'n bertso batzutan ezta erreza guzien berri ematen kanpotik asko etorri dira batek ez du aldegiten orretxengatik ariko dira ainbeste etxe egiten.

Arindu dira Extremadura Andaluzi ta Kastilla izugarria aspaldi ontan emen sortu dan naspilla famili asko onera datoz ogi koxkor baten billa oien ametza gure errian egi biurtu dedilla.

Gerri makurka itaia artu egun guzian garitan an itzal gutxi izaten da-ta ari bear eguzkitan burua zerbait altxa orduko maiorazkua erritan auxe zan oien bizimodua len bizi ziran erritan

Oiek onera inguratzea gaur iñork ezin ukatu

— 1 —

Gurutze Donea'ren eguna degu Aiete'n zaindari, bertso batzuek eskeintzen dizkat gaur biotz guztiz berari, ta otoitzean eskatzen diot Jesus aldarekoari, eman zaigula osasuna ta pake gozoa danori.

— 2 —

Agorrilla'ren erdi aldera Aiete beti pestetan, alaitasuna gañezka dabil nola zar ala gaztetan. Ballara zoragarriagorik ez dgo nere ustetan; izen eder au lur ontan degu nik ez det entzun bestetan.

— 3 —

Ni ez naiz emen sortua baña ala ere zaitut maite,

Kristau zintzoak bezela beintzat nai-badegu guk jokatu ta naiz Aiete gauza auekin erabat oso aldatu datorrenari pozikan emen ematen zaio ostatu.

Jendea asko ugaritzeak bere lana ba-du noski eskolatxo bat, eta Eliza ez dira izaten aski bi leku eder oraingo beintzat jarri dituzte egoki Jolas-Tokia goiko aldean Isturin'en Ezi-toki.

Ezi-Toki au zertarako dan saiatu'ko naiz esaten naiduan danak ordu pare bat bertan igaro dezaten zurruterako danak gogua nola ez duten izaten naiduana or ari ditek Euskeraz zerbait ikasten.

Dirua pranko gastatua da or egin diran obretan naiz xentimorik guk ez eduki zoziedako libretan biotz oneko gizon batekin arkitzen gera zorretan baña Aiete'k pagatuko du seguru egon orretan.

Lagun jatorrak jarriak daude leku oietan agintzen kostako dala uste det iñun obeagorik ipintzen berak zuzendu, ta lana egin berak baztarrak garbitzen Aiete maite, eztuna ezta era ortara ibiltzen.

Jaun zerukoak esaten digu auzoko eta erbeste danok anaiak zerate eta alkar maitatu zaitezte agindu auxe ondo beteta bapo ibili gindezke emen ez-baitu ezerk balio anaitasunak ainbeste.

MANUEL MATXAIN

goiko galtzaran geientsuenak nere berri ba-dakite. Etorri nintzan oraintzen dala ogeita amazapi urte, geroztik beti gogoan zaitut biotz nereko Aiete.

— 4 —

Konturatuko al-gera noizpait nor dan gure Gipuzkoa, amaika bider esaten det nik dirudila urrezkoa. Lenengo mallan dago Aiete, ballara eder askoa, España'ko lendakariak ere au du gogozkoa.

— 5 —

Aiete beti sonatua da, ez dago esan bearrik, garai batean edaten gendun emen sagardo ederrik; gaur, zoritxarrez, tolare gutxi ta kupel asko alperrik, ura aukeran ba-degu baña gu geienean egarrrik.

— 6 —

Ezin ukatu aietearrok euskera maite degula, gure asmoak indar-berritzen Jauna'k lagun dezaigula. Mundu guztian zabaltu bedi euskaldunaren odola, birau gabeko izkuntz eder au galdu ez dedin sekula.

SEBASTIAN SALABERRIA

NERE BORDATXOTIK

Bein baño geiagotan idatzia naizenez, gizona argitzeko ta burua lanean jartzeko ezta irakurtzea bezelakorik.

Mendeak zear liburuak zenbat on egin duten eztago adierazterik.

Liburuak piztu zioten Kristobal Kolon'i mundu berri bat ote zaneko zuzmoa.

Amerika'ko lurraldeen billakuntza liburuaren frutu dala esan bear.

Liburuak sortu zuten Lincoln lendakariagan (presidenteagan), jende erorianagako errukia ta maitasuna. Liburueri esker iritxi ziran jopuak (esklaboak) burua jasotzera.

Liburuaren bidez onbideratu zan San Agustin aundia. Zer esango degu gure zaindari Inazio Loiola'koatzaz?

Gaxoaldi larri artan liburuak eskatu zitun. Etzitun eskuratu berak nai zitunak.

Besterik ezeko batzuk eman zizkieten. Aieri esker degu gaur aldairetan.

Zeñiek zertako gaitasuna dun ikusteko ezta liburuak bezelakorik.

Bereala aukeratzen ditu batek gogozkoen zaikion egilleak. Teatrurako, poesirako edo nobelarako zaletasuna badezu, zeuk ikusten dezu bizkor jakirik goxena zein zaizun.

Kondairak (istoriak) lillurutzen bazaitu, aretxen billa aleginduko zera.

Tucidides istoriolari aundiaren bokazioa Herodoto'ren lan bat irakurritu erne zan.

Demócrito'ren lanak ausnartuta nabaitu zun Sófoclos'ek filosofirako zun trebetasuna.

Autore aukeratu batzun lanak sakonki ezagutzea obe da, autore askorenak axaletik ezagutzea baño.

Gizaldiak ederki egin zuten aukeramen.

Autore onen izen eta fama ezta itzaltzen urteak eta urteak igaroagatik.

Aiek beti erakusten ari zaizkigu. Gorputz aiek aspaldi irentsi zitun lurrak.

Bosteun, seireun, zortzireun urte ezkutatu zirala.

Idatzi zituzten liburuak bizi dira ordea. Eriotzik ez dute ezagutuko mundua mundu dan arte.

Mauros'ek kontseju au ematen digu:

«Alegindu gaitzen liburu onen pareko izaten; liburu onak merezi al izaten.

Irakurtzeko artea, liburuetan bizi arkitzea da; aieri esker bizi za obeto konprenditzea.

Al danik ixiltasunik aundiean ausnartu bear ditugu liburu mamitsu, erakuslariak.

Eleizkizun aundi batean bageunde bezelaxe».

Norbere bazka, norbere (alimentua) billatzen saiatu bear degu.

Zuri ondo datorkizunak, nerezat ezer gutxi balioko du, bear bada. Zuk zeuretzat egokien dana aukeratu bear dezu.

Beste orrenbeste egin bear det nik nere aldetik.

Irakurtzea jostaketa bat beze-

la artu ditek; denbora pasatze-ko era bat bezela, alegia.

Geienak ala artzen dutela ezin ukatu.

Beste batzuk lan bat bezela juzgatzen dute. Alaxe da izan ere.

Naiz dala idazle liburugillea, naiz dala periodista, jendearen-tzat idatzi bear dun guziak, lan-tzat artu bear du irakurtzea. Derriorrezko eginkizun bat baitu ori.

Ikus dezagun Unamuno'ren za-ti au:

«Presaka bizi gera, oso pre-saka.

Negozioak itxaroten dizu: irakurriaz zoaz ofizinarako bidean. Andregaiak itxaroten dizula?

Etzaitut asperreraiz nai.

Zoaz, zoaz lenbait'len zeure egitekotara.

Ni nerera noa. Liburuak aztertze-za, paper zuriak beztera; ain-beeste etsai sortzen dizkidan la-nari ekitera».

Ain da zailla jendearekin asmatzen!

Ondo egindako berrogei lanengatik iñork etzaitu eskertuko. Noizpait estrapuzu txiki bat izaten badezu, errukarri zaitut.

Akatsakiko lanak zigortzea errezago izaki akatsik gabekoak eskertzea baño.

Izan al da iñor, eta izango al da, akatsik gabekorik?

Geran pixkean eta ezerezean, geure ariari eldu bear diogu.

Betozkigu ugari argituko gaituzten eta on egingo diguten liburuak.

«Argi geiago» eskatu bear degu, Goethe'k bezela. Uskerien gañetik ibiltzen erakutsiko digute irakurgai onak.

—●—

«Edoka» ibiltzeak izkuntza ga-gaikarri egiten du.

Al dan gutxien erabiltzen alegindu bear genduke «edo» itza. Neroni etzait egundo gogozko izan. Noizpeinka, jakina, bear-tuak bezela gaude itz orri atza-parrak botatzera.

Zer idazten degun eta zer esaten degun, irakurleak eta entzuleak eta entzuleak ulertzea (entenditzea) nai izaten degu.

Beste gañontzean alperrik lanean aritzea da izan ere.

Ezertxok ezit amorrazio aundiagorik ematen, euskera beste izkuntzarik eztaikien batengandik au entzuteak baño:

«Nik eztaikit tutik euskeraz izan ezik, baña oraingo euskera berririk ezin det konprenditu».

Euskaldun utsak diranak konprenditzen ezpadigute, norentzat ari gera lanean?

Onetxengatik saiatzen naiz beti al danik euskerarik errikoiena erabiltzen.

Bideak erreztu bear ditugu jendea euskerangana zaletu dedin.

Alare, zatarra da gogotik «edo» itza neurritz kanpo erabiltzea.

Idatzi «edo» eskribitu, letu «edo» irakurri, argazki «edo» erretratua», aldizkari «edo» errebisita, segi ortxe bazter guziak «edo» itzez betetzen!

Askoz egokiago deritzait itzatziren urrena bi kako txikiren erdian (eskribitu) jartzea.

Itzegiterakoan errez egiten dan lana da au.

Amar urte ba-da Donosti'ko Erradio Etxe batetik astero (ta... egun askotan) mintzatzen nai-zela.

Ezterizkiot euskaldun bakar bat gelditzen danik zer esaten dan konprenditu gabe.

Egiten dedan baño euskera garbiagoa, txukunagoa, egin nezake artara jarriko banintz.

Gure saioak nekazari ta arrantzaleeri eskeñiak izaten dira.

Zer aurreratzen det nik aiek konprenditzen eztidaten euske-ra egiñarekin?

Eta zer aurreratzen du izkun tzak berak?

Lau garbizale purrukaturen zor-ionak jasoko nituzke, bear ba-da, baña geur entzuteko irrikitzen dauden millaka pertsona go-gaituko nituzke.

Euskerari kalte izugarri bat egingo nioke. Jendea zaletu bearrean, asperreraiz egingo nuke.

Azkue aundiak eredu (ejenplu) batzuk jartzen dizkigu «edo» itza ugariegi erabiltzea zein itxusia dan ikus dezagun:

«Izketaldi «edo» platika onta-ko agerkera «edo» manifesta-zioak, kondaira «edo» istorietan argitaratu «edo» publikatuta ez-paleude, azarkuntza «edo» atre-bimentu aundia dala erabaki «edo» erresolbituko zenduteke,

nere eliztar «edo» feligres mai-teok, nik ain begirune «edo» kor-tesia gutxirekin, ain xeetasun «edo» mendenzia askorekin, al-di «edo» epoka aietako gertaka-ri «edo» suzeso agiri «edo» pu-blikoak zueri gaur azaldu «edo» esplikatzera».

Nork izango luke bear ainbat egonarri olako sermoilari bati orduerdi bateko jarduna entzu-teko?

Idazteko garaian ere, «edo» itz orren premirik ezdet ezertara-ko ikusten.

Alik eta gutxien azalduarekin guziok irabazian irtengo degu.

Errian gutxi erabiltzen diran itz batzuk idatzien ere, aurretik eta atzetik datorrenak ongi adierazten du aien esnaia.

Au ezta euskeran bakarrik ger-tatzen, munduko izkuntza guzi-tan baizik.

Gaztelera (kastellanoa) beste-rik eztaikienak (oso ikasiak izan ezik), entzuten eta irakurtzen di-tuzten guziak konprenditzen di-tuztela uste al dezute?

Etxegok toki txarrean!

«Au esan naiko dik», pentsa-tzen dute, aurretik eta atzetik datorrena ikusita.

Bestela barau bizian geldituko lirake.

Bilbao'ko eleizetan bildu oi diran kristauen erdiak eztaikie—zion Azkue'k— itz auek zer esan nai duten:

«La aurora mostró su risueña paz».

Baxarri

ORMAZABAL. - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK
URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak
Etxekoa 65 19 60
Landolakoa 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkiñak
Landolakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa, n - Zumalakarregi, 7'gn.

JOSE ZINKUNEGI'REN OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

IRUNEKO EUSKALE- RRIAREN ADISKIDEAK

Seme-alabarik ez duten se-nar-emazteak artuko genituz-ke gure etxeko Zaitzaille edo konserjetzat. Bere lanaren ordañez, etxe-bizitza ta bere diru-laguntza eskeintzen diegu:

Idatzi zuzenbide ontara:

Real Sociedad de Amigos

del País de Pamplona.

Calle San Antón, 3, 1.º

PAMPLONA

Praga ta Belfast: Indarrik - ezaren koska

Paulo VI'garrenak oraintsu esan berri du, Irlanda'ko gertaerak aituaz. Debekatua da kristauarentzat, zuzenbidea iristeko indarkeri-bidea artzea. Au da oinarri garbia, Ebanjelio-iturritik jasoa. Oinarri au egiñean gordetzea, ala ere, askoz zailagoa da.

Indarraren etsai danak, eragillea, bizi izan nai du, ez illa. Bere jarduna asi aurrez, bere baitan ausartzen du egitekoa. Artan zailtzen da. Ba daki zer nai duan. Bere asmoa garbi adierazten du. Asarretza jasotzen du. Zuzengabekeriari ukoa erakusten dio. Indarkeria ez beste bide guziak urratu nai ditu, aldaketa bearrezkoak iristeko; egoera onar-eziñak etetzeko.

Lan orretan, ezta bakarria izaten onelakoa, ta sarri itza atera orduko indarkeria bere aurka jaikitzen da. Gauzak diran-diranean ikusi bear ditugu. Indar-jabe dana, sarri, zuzentasun-ezaren sortzaille da. Orren kontra dator indarkeri-eza maite duana. Baiña indar-jabe okerrak, ezta bere ekinia koloka jartzerik nai. Orregatik, zapalketa orren aurka jaikitzen dan indarkeriaren etsaia, bereala ixil-arazteko ez du lotsarik. Ta orduan sortzen da gizartearen odola ixurtzea. Au onela gerta oi dala, ezagutzen ez degun bitartean, gaurko elkartetan jaikitzen dan indarkeriaren iturri-muñia ezin igarri dezakegu.

Gogoan dezagun Gandhi; gogoan, Martin Luther King; biak erailak. Indarkeri-ezaren zale diranak eta gainera eragilleak, espirituz bizituak datozenean, zuzenbidea gordetzen dutenean, gizarteko ezagunen esnatzaille gertatzen dira. Indarkeri-eza, ez da gizonaren bizi-aidea. Oso zaila baizik. Ori ager-arazten digute Irlanda'ko ta Txekoslovakia'ko gertaerak. Ta aien antzera dabilte beste alderdi batzuetan ere.

Zuzengabekeriako egoera jabe egiña ikusita, Irlanda'ko Elkartasuna sortu zuten, eskubide berdiñak iristeko guzientzat. Bere «paketsuzko aidea» aitortu zuan elkarte onek. Artan jokatzeko asmo erabakia zuten paketsu. Baiña protestanteak Belfast'eko ur-bideak ondatu zituzten, katolikuen kontra jaikitzeo aitzaki-billa. Irlanda-rran suak sortu zuan txinparta. Gaur, indarkeir-ezaren zaleak galdutute bere eskuetan zuten jokoa. Praga'n beste orrenbeste gertatu da. Txekotarrok paketsu jokatu zuten, zuzengabekeri-ezaren lotsagarrikeria kendu nairik. «Indarkeri-gabea aitortzen du bere burua. Baiña aidean nora-ezik dijoan bala bat naikoa da, illak eta zaurituak ugaltzeko.

Praga'n orobat. Erria paketsu atera zan kalera. Zuzengabekeriari ezetz esatera zetozen. Indarkeri-eza onartzen du bere jokaera. Baiña an ditu gainean errusitar eta auen lagunak.

Oso nekeza degu gizonok, pakean bizitze ori. Ala ere, alegindu egin bearko degu orretan. Agintidunen zakarkeriari, Paulo VI'garrenak aitatutako indarkeri-ezaz erantzun bear zaio. Onek berea du onelakoetan balio osoa.

Isilduko ahal gera?

Praga'tik datozen berriak ez dira pozgarriak: egunetik egunera herri baten zampaketa ikusten ari gera. Baina datozen berri horiek alderdi on bat ba dute: argitsuak dira. Alegia: argitu egin dezateke; argituak izan nahi dutenak argi ditzateke, hobeki esateko.

Aspaldiko esatera da halera, ez dagoela gor gorragorik aditu nahi ez duena baino. Eta gure arteko «fededun» berri batzuk ez dute entzun nahi. Areago: Txekoslovakia'z ezer ez esatea onena, uste baitute. Edo, ezer esatekotan, noski, Dubcek'en eskubitareria salatzeke!

Horreraino eraman gaitu urteetan barrena argi eta garbi egia ezin jakiteak!

Stalin orain dala 16 urte hil zan, ez atzo; baina stalinismoa ez da hil, eta ez gutxiagorik ere. Eta gertaerak hozki aztertzen baldin badira, komunismoa eta stalinismoa gauza berbera dirala dirudi. Praga'n ikusten dugu azken argibide nabarmena.

Hots, stalinismotik sozialismora tarte haundia dago: Inkisiziotik kristautasunera dagoen tarte berbera.

Cernik eta Svoboda ikusten ditugu orain Smrkovsky eta Dubcek'en kontra, PRSS'en morroin bihurturik. Bostehun mila soldaduren frutua heldua da, beraz: kostata, hau bai, baina gaur 1968-ko laukotea apurtu dago. Brexnef pozik egon ditek: etsai bildurgarria izan zan taldea puskatua dago, eta lardazkatzen hasia; Husak traidoreari domiña bat jartzeko garaia da! Jokabide berbera erabiltzen zuen Stalin'ek: desegin egin behar zituenak, alkarreko etsaitu aurrenik, eta beren artean zikinarazi gero: horra hor bere bide zientifikoa... Zatitu ondoren, koldarrenak eta «errealistenak» erosi; eta hauen bidez gogorrenak hondatu, xehatu eta funditu. Hau egiñez berrero berriak lepotik helduak gelditzen dira (Cernik eta Svoboda bezela), eta «jaka-itzulke-ta» ikusirik, aipamenik gabe. Prentsaren eta irratien kontrola, noski, nahi-ta-ezko baldintza zientifikoa da «egia» ager dedin...

Hau esatea anti-kobunismoa omen da. Eta nik hau diot: Praga'ko tragedia salatzea antikomunismoa baldin bada, ni antikomunista naiz.

Mosku'k eman dituen «azalpenak» gezur hutsa dirala, eta gezuraren tekniko horiek fazismo hutsa dirala esatea anti-komunismoa baldin bada, ni antikomunista naiz. Txekiarren eta eslobakiarren ezintasun osoa eta URSS'en imperialismo forjina aipatzea anti-komunismo baldin bada, ni berriz ere antikomunista naiz. Eta Askatasuna zapaltzen duen sasi-sozialismoa, oinarritzat dituen liburuak nolana hikoak diralarik ere, sozialismoaren etsaia dala esatea anti-komunismoa baldin bada, ni antikomunista naiz osoki. Marxista-leninistek lotsatu behar dute, eta ez guk. Zeren-eta sozialismoa gizona areago asatzeko sistema bat baita, eta ez areago zapalzeko. Eta Txekoslovakia'n herria zapaldu dago: gero eta zapaduago «ortodoxoak» desordenu hura «ta-jutzen» hasi ziran ezkerotzik. Herriak «Gora Dubcek» oihukatu du kaleetan. Zergatik?

Errazago da, noski, gaurko «turkoak» bilatzea: Mendebaldeko Alemania, kanpotik datorren errebisio-nismoa, atzerriko prentsaren burgeskeria, eta abar. Egoki zion Escarpit'ek: horrela segitzekotan Marten bilatu beharko dituztela politik-poliziek gure mundu zoriotsu eta tajutsu hau nahasten dutenak...

Viet Nam'go gertaerak lotsagarriak dira. Kapitalismoaren kondaira beltza da. Eta abar. Ez dugu dardarik egiten.

Baina orain dala urtebete Txekoslovakia'n gertatzen ari dana lotsagarria da. Are lotsagarriagoa sozialismoaren izenean gertatzen baita. Torquemada lotsagarriago zaio kristau bati, jainkogabe bati baino. Gisa da.

Egiaren bildur diranak fanatikoak dira. Ez gaitezen gu horietakoak izan.

Azter ditzagun jatorki Praga'ko gertaerak; eta, zer gerta ere, izan dezagun egia aitortzeko kementa.

Nahiz, batzutan, izpiritu-erosoke-ria kalteturik aterako bada ere; mundua ez baitago zuri eta beltz zatiturik. Xinplekeria horiek haur-errentzako eta fanatikoentzako ongi dira.

Ez, arren, guretzako.

LARRESORO

MARTIN DE GUETARIA

Aita Pio Sagües Azcona, prantziskotar istorizale ospatsuak atera du oso gutxi ezagutzen zan Martin de Guetaria obispoaren kondaira.

Martin de Guetaria izan zala baño askoz geiago ez genekien. Fausto Arozena jakintsuak amabost-garren menpeko gizona eta Konstanza-ko konzilioan izandu zala, dio bere **Diccionario biográfico vasco** meritu aundiko liburuan.

Bañan jnor zan egitan Martin de Guetaria pamatua?

Guztiok dakite karlisten lenengo gerran Getari-ko erria zeoro kixkaldu egin zala. Gerrak benetan izan dira guretzat galgarri. Getari-ko erreketan bertako artxiboa ere zeoro erre zan. jZenbat dokumentu ote zeuden bertan gordeta!

Bai. Joandaneke mendetan Getari-ko erria zer bait izan zan. jZorigaitzoko gerrak!

Aita Pio Sagües Azcona-ren meritu benetan aundia auxe izan da. Inork ezer etzekien Martin de Guetaria obispoaren biziltz-kondaira berritzea. jNundik atera dituzte zeatasun oiek?

Naparru erreinuko artxibuetatik geienbat, edo asko beintzat. Naparruko artxiboa mea-zulo arrigarria bait-da.

Martin de Guetaria prantziskotarra genduan. jNoiz jaio zan Getari-ko errian? Urtea ez dakigu baño amalaugarren menpean. Eriotza urtea bai, zeatasun au agertzen da. 1449-garrenean.

Paris-en estudioak egindako gizona. Naparruko prantziskotarren buru izandakoa. Naparruko erregeari serbio aundiak egin zizkion Martin de Guetaria-k. Prantziko Lectoure deritzan zitudadeko gotzai izatera iritxi zan. Baita obispo bezela Basilea-ko konzilioan interbentzio bereziak izan.

Sakonki aztertzen ditu oek danak Aita Pio Sagües Azcona istorizaleak. Baita ezagutzen etzan beste keta-

riar ospetsu baten susmoa atera ere. Fray Juan de Guetaria, amabost-garren mendekoa.

Bañan jarrai dezaiozun Martin de Guetaria gotzaiarekin. Naparruko errege ospetsu izandako Karlos irugarrenakin oso bat egiñik agertzen zaigu ketariar gotzai aundia.

Gipuzkoar bat Naparruko erregearekin orrenbeste-raño bat eginda ikusteak poz aundia ematen digu gaur eguneko gipuzkoarrai.

Meritu aundiko gizona zan noski Martin de Guetaria. Parisera estudiota joteko diruak Naparruko erregeak eman zizkan. Orrela beintzat agertzen da Naparruko artxiboa zeatasun guziakin.

Baita ere erregearen kontura joan zan Alemanira, kontziliara, gure ketariarra. Eta ez nolanai, baizik serbizioko gizon da guzti. Onela bidali zuan Konstanza-ra Naparruko erregeak.

Eta ez au bakarrik. Baita Lectoure erriko obispo egin-erazi ere, eta Aita Santuak nombramentu au ontzat artu zezala kontsegitu.

Gizon jakintsu, teologari sakon eta itzleri oso bi-kaiña zan Martin de Guetaria pamatua. Dirudienaz Iruña-n il zan len esandako urtean.

Saso artan ere ba ziran kontuak, bañan gure ketariarrak, jator, zuzen, zorrotz, gizonki jokatu zuan beti. Etzan bi arpegiko gizona.

Ezkerrak Aita Pio Sagües Azcona iztori-zaleari, gipuzkoar ez-ezagun eta benetan itzal aundiko gizon baten zeatasunak ain argi azaldu dizkigulako.

José de Arteche

EUSKERA TA KOLEJIOAK

ZERUKO ARGIA-n irakurri dot J. Batiz jaunak nire aurreko lan bate-ri erantzuten dautsana. Gaia, euskera ta kolejioak dira, ta inportantea dan ezkerro, beharrezkoa da erabil-tea.

Euskerak, azken urteotan, atzera egin dau.

Ikusten doguz euskaldun familie-tako umeak, haurrak, erderaz hitz egiten. Euskaldun gurasakoak, euren artean erderaz egiten. Bardin, neskak euren artean. Zergaitik egiten daben galdetuten jakenian, hau erantzuten daukue:

Batzuek: Zertarako balio dau euskerak? galdetuaz.

Beste batzuek: erreztasun gehi-ago daukagu erderaz, batez be al- kar hizketa sakontxu ban egin be- har danean.

Baina, ikusi...

Etxe bat erretan dagonean, sua ta kea dagoz. Bonberoai deitzen da, ta orduan, su hiltzailak datozenean, ura botetan hasten dira. Baina nora botetan dabe ura? Ez keari, al-perrikakoa litzakelako. suari bote- tan deutse ura.

Eurek, bonberoak, ba dakie sua- tik datorrela kea, ta sua amatau ez- kero, kea berez, gehiago barik, be- rez joango dala.

Nire ustez, euskerarekin bardin da.

«Zertarako balio dau euskerak? galdetutea ta «erderaz erreztasun gehiago daukagu» esatea, kea di- ra.

Zein da, be sua? Erantzuna: esko- lak, kolejioak, ikastolak.

Euskaldun gehienak analfabetoak dira. Esan nahi dot, euskeran anal-

fabetoak. Ez dakie euskeraz ez ira- kurten ez idazten. Ez dabe euskal gramatikarik ikasi, ez dabe ez ezi- ngo dabe inoiz euskal aldizkari edo liburuirik irakurri. Euskerak ez dau- ka eurentzat balio handirik, euskal- kulturako ateak itxita daukezalako. Eta hortik dator euskerarako erre- ztasunik ez eukitea.

Euren ikaskizun guztiak, erderaz egin dabez. Aldizkari ta liburuak, er- deraz irakurten dabez. Eurentzat euskera, edo idiakaz edo hiru urte- dun umeakaz hitz egiteko baino gauza ez da. Hortik kanpora, ez dauke gure hizkuntzan erreztasunik.

Holan ba, euskeraren problema zuzendu nahi badogu, sustraia jo behar dogu: eskoletara, kolejioeta- ra.

Euskal ikastolak sortu baino le- hen, gure semealabak eskola ta ko- lejioetara bialdu izan doguz. Lehe- nengoak, ofizialak. Bigarrenak, prai- le ta monjerrenak. Eta, tamalez, biak egon dira euskerari itxita.

Eskola ofizialetan euskera sartze- ko, lan egin da. Eta azken urteotan egin dana aipatuteagaitik, hor dau- kagu horain hiru urte Euskaltzain- diak Madrid-eko Ministerio-ra bial- dutako eskaria, Euskerazaleak eska- ri bardina eginaz bialdutako 50.000 firmak, eta Txistularien Elkarteak bere 3.100 bazkideen izenean bial- dutakoa. Honen ondorena: Liburu Zuria, ta bilinguismoaren posibili- dadea.

Baina orain, kolejioak geratzen ja- kuz.

Kolejioetako praille ta monjak, ge- hienak, euskaldunak dira. Eta zer-

gaitik euki dabez euren kolejioak euskerari itxita?

Egia da guraso batzuek orain ez dabela nahi euren semeak euskeraz ikasi dagien. Baina zergaitik da hau? Lehenago euri, gurasoi, kolejio- etan euskeraren balioa erakutsi ez deuselako. Okerra, lehendik dator, eta zuzentzeko, ez da bigunkerieta- nibi behar. Nire beste lan baten esan neban legez, lehen euskera DERRIGORREZ ikastetxetatik debe- katu zan moduan, gaur DERRIGO- RREZ sartu behar da. Edo derrigo- rrez ez bada, bentaja handiak emo- ten euskeraz ikasiko daben umeai, lehen egindako okerra zuzentzeko.

Eta orain, begiratu daigun aurre- ra.

Nik, itxaropenez beterik ikusten dot euskeraren etorkizuna.

Zorionez, guraso asko gagoz gure seme-alabai euskeraz egiten deutse- gunak. Zorionez, euskal ikastolak dagoz. Eta hemen dago euskeraren etorrera.

Laster, Liburu Zuriak eskeinitako bilinguismoa martxan ipiniko da. Ze- lan erantzungo dabe eskola ofizi- liak eta praille ta monjen kolejioak?

Lehenengoak, kanpoko maisu as- ko daukez eta nekeza izango jake bilinguismoa aurrera eroatea. Biga- rrenak, praille ta monjenak, euskal- dun asko dauke euren artean, bai- na orain arteko jokabidea ikusita... hum! Itxaropena daukat banaka ba- tzuetan. Baina besteetan, gehienu- tan... Geroak esango dauku (las- ter etorriko dan gero batek), zelan jokatuko daben.

Baina hor, bai, euskal ikastoletan itxaropen bete, osoa daukat. Ho- rrei lagundu behar deutsegu gogor, gure diru guztiarekin, gure seme- alabak eurekana bialduaz. Horren jokabidea ba dakigu zelakoa dan, eta euren lanan osorik sinisten do- gu.

GURE euskal ikastolak (eta eurai deitu daiegun GURE, besteai baino hobe), diñot gure euskal ikastolak 50.000 ume daukezanean, 14 urte- rarte han lanean, orduan euskera salbata ikusiko dogu.

Eta hori lortuko dogu.

XABIER GEREÑO

Zeruko Argia

Zuzendaria:

ANTONIO ITURRIA
ASTIAZARAN

Naparroko-Kantauriko ta Ara-
goiko Kaputxinoak argitaratua
(Carlos III, 22. Pamplona)

DONOSTIA'n:

Oquendo. 22: Telf. 26666

ARPIDE SARIA:

Urtekoa 190 Pta
Atzerrian 265

Aidez artu nai bada, galdetu

Naparro'ko euskera usteltzen

Bertze urtetan bezela aurten ere aukera izan dut udaldiko egun batzuk Ifar-Naparroan emateko. Naparro'ko alderdi guziak xarmantak badira, areago muga ondoko bazter unigarrak auek. Emen oraindik ere eskuara bi- zirik dugu. Noiz arte?

Amayuren bizi naiz. Errirka ontan geienak euskeraz mintzatzen dira. Alare ume ta gazteen artean erdara nagusitzen ari da.

Arizkun'en ezagun aunitz ditut. Arizkun eskuara erabat galtzeko zo- rian dagola esan ditek. Batzuk ango apez bati galera orren erru pixka bat botatzen zioten. Relata refero.

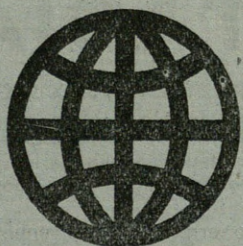
Zugarramurdi'n obeki gordetzen dute beren mintzoa. Sorgin eta la- mieri, bizi diran aitzuloak ikusterakoan, au eskatu nien biotzez: gau illu- netan gizakumen odola xurgatuko badute ere, ango erritarreri e dezaio- tela antziñako mintzaera ebatsi.

Errazu'ra ia egunero joaten naiz palaz aritzera. Mutikoak aski mintza- tzen dira eskuaraz. Baña neskatoak guti. Barkatu, Baztan'go neska jator eta lirainak: beti iruditut zait personalidade oso exkaxa duzutela. Ahalke- tu egiten zerate euskeraz mintzatzen!

Elizondo'n Erdalerrian gaudela ematen du. Ez Bilbo'n tamañean, ba- ña alare Erdalerria dirudi Euskalerria baño.

Dantzarinea ta Izpegi'ri ere kumplimentuzko bixita egin diet. Izpegi' ko mugan Errazu'ko bi mutikoein luzaro solasean aritu nintzan. Eta irurok ados giñan. Naparro'ko eskuara, Euskalerriko bertze probintzietan bezela eskolak ondutzen dutela. Zenbat eta zenbatek esan didate: «Esko- lara gan arteo, ni euskeraz bakarrik mintzatzen nintzan. Baña geroztik...»

Eskolak ondatu digute Euskalerria; eskolak egin digute Erdalerria. Gizaeskubide jatorrizkoa zapalduz erdara behartu digute. Berriz ere erran dezagun bildurrik gabe. Gurasoak soiki erabaki behar dute, beren umeak zeon izkuntzetan ikasi behar duten. Gurasoen kontra datozten le- geak ez dira zuzenak eta ezin ditugu onartu. Tamala da esan beharra: Euskalerrian izkuntz-kolonizazioan bizi gera.

MUNDU BIRIBILLA

Gipuzkoako lehen maila irakaskintzaren egoera

Eta bertan nabari diren bilinguismo prolemak

Gure artean gutxi ohi dan beza-lako lan serioa dugu argitara berri: Gipuzkoako lehen maila irakaskintzaren egungo egoera, bere inguru dituen prolemak zehaz-mehaz agerrera. Sozio-ekonomiku estudioak egiten dituen Gaur, S.C.I. dalakoak eskeintzen digu, J. A. Agirre-ren zuzendaritzapean argitara duen liburu mardula. Bere izenburuz: Así está la Enseñanza Primaria (Hablan los maestros. Informa Gaur). Bere 28 x 22 zm. neurrian 334 horrialde ditu.

Maiz uxatu ditugu Euskal Herriko kultura eta prolemeri buruz erderaz idatzi diran liburuak, gure literatura suspertu nahirik, baina oraingo hau, harrigarria badirudi ere, erderaz hobeto datorrela esango genuke, zeren bertan bilinguismoari buruz azaltzen dituan prolemak erdeldunentzat jakingarriagoak dira euskaldunentzat baino, zeren gure mintzairarekin irakaskintzan zer gertatzen dan salatu beharrik ez dugu barnera begira, baina bai kanpora begira.

Lehen mailako irakaskintzaren azterketa orokorra dakar liburu honek. Gai guztiak ditu interesgarriak, duda gabe. Baina euskeraren egoera larriarekin arduratzen geranontzat, bereziki, bostgarren partea da kilikagarriena euskera eta bilinguismoari buruzko prolemak eta soluzioak agerrera ditalako. Beraz parte honi soilki tinkatuko gera.

Beste parte batzuetan ere berri jakingarriak ditu bilinguismo prolemeri lotzen diranak, edo honekin zer ikusia dutenak. Adibidez, 48/49 horrialdeetan agertzen du XLX-gn. mendean prolema hoiek zer bide hartu zuten. Eskolak zer diru laguntza eta zelan duten ondoan, 53-gn. hor. argi jartzen du Gipuzkoan udaletxeak eta Diputazioak beste probintzietan baino gehiago gastatzen dutela; esate baterako, Espainiako udaletxeak erdizpurd 176 ikasleko eta Gipuzkoakoak 371 pezetan, eta gainera gastuen iturriak zehatz agertuaz. Era berean, Gipuzkoako fameliak gehiago gastatzen dute, gainerakoak baino: hemen, erdi neurria %etik 1,00 dalarik, gainerakoetan %etik 0,6-koa da.

Horrela, liburuaren zehar, numeroak ari zaizkigu kantari, kantari bezin salatari. Lehen parteko estadistikan agertzen denez, maixurik gehienak herbestekoak ditugu (hemen euskaldunon maixutarako ahultasuna salatzen du; maixu gabe ez bai-

ta posible euskerazko eskolak antolatzerik), eta gainera ehunetik 70 euskerarik ezertxo ere ez dakitenak.

Era guzietako prolemak, zahazki datoz laugarren partean. Baina esan dugunez, bostgarrena da euskaltzaleontzat garrantzitsuenak.

Bostgarrena, liburuaren 193/220 horrialdeari itsatsia, arestian esan dugunez, gure hauzirako interesgarria. Maixueri egindako inkestak salatzen digunetik dakigu, gaur egun, Gipuzkoako «Primaria» irakaskintzako haurren artean: ehunetik 54,2 dira gaztelera hutsik dakitenak, %etik 12,1 gaztelera ondo eta euskera gutxi, %etik 17,1 bi hizkuntzak ondo dakizkienak, %etik 13,9 dira euskera ondo dakitenak eta erdera gaizki, eta %etik 2,7 euskera hutsik dakitenak.

Maixuei galdetzean, euskerak irakaskintzarako denbora galazten duen ala ez, erantzunak bietarikoak dira. Eta euskerak haurrera ikasteko kalte egiten dioten ala ez galdetzean ere, antzerako erantzunak dira, naiz ta hemen euskeraren aldera gehientsuenak etorri. Hontaz, gora-behera guztiak numeruzko zehaztasunez ematen dira. Baina maixuei galdetzean, irakaskintzan euskerari sarrera eman behar zaion ala ez, ehunetik 62,8-ik baietz diote, eta ehunetik 37,2-ik ezetz. Ondorean, euskerazko klaseak noiz eta zelan emateari buruz, %etik 67,4-ren iritzian eskola orduetan, eta %etik 32,6-ren uestez eskola orduetatik kanpora. «Primaria»-an euskerari sarrera ofizialki eman behar zaion ala ez, maixu hoiei galdetzean, %etik 42,3-ren iritzizkoa baietza eta gainera eskola orduetan, %etik 20,5-en iritzian ere bai, baina eskola orduetik kanpora, eta %etik 37,2-rek eman zuten ezetza.

Ez dira hain gaizki iritzi hoiek. Gainera hemengo maixuek Unesco-ren erabagien berririk ez dutela dakigularik, zeren hemen ez bai zan ezagutzera zabaldur L'emploi des langues vernaculaires dans l'enseignement, 1953-an argitaratua, eta ez bere gaztelazko itzulpena, Empleo de las lenguas vernaculares en la enseñanza 1954-an argitaratua. Horrez gainera, kontu izan maixurik gehienak herbestekoak direla. Eskergarria beren borondatea. Honetan ere bertako jendea ez ote da txarrena?

GOGOAN DITUGUN ZENBAIT

Baina bada gauza harrigarriagorik, liburu honetan. Herbestetik lanez

ogia irabaztera etorriak diran guraso langileei egin zaizkien inkestak erakusten digutena. Inmigrante gurasoetarik, ehunetik 80-ik nahi dute beren semeeri euskeraz irakastea. Beraz, gehien-gehienak dira beren semeak euskaldun ikusi nahirik. Itxuraz hain egoera larria nabari zaigun une honetan, argi ikusten da demokraziak jokatzera gure euskerak zer etorkizun duen. Errazoi bidez, euskeraren bizitzari oraindik ezin diogu eman etsipenik. Batez ere, gu, euskaltzale sentitzen geranok zelatari ernai bagaude, zentzunezko estudio hoietan gure oinharriak idoro eta herriari oro agerrera, herri euskaldunari, lozortotik iratzar dezagun. Hau gure lana.

Lehen mailako irakaskintzan bilinguismoaren behar gorria agertzen du inkesta bidez Gipuzkoan egin dan estudio honek, beharra salatuaz eta bidea markatuaz: herbestetik etorritako langile familiak ere %etik 80-ik gogo hori erakusten dutelarik batez ere.

Aurre partean jartzen ditu, liburuak, bilinguismoak dakarzkien alde onak eta txarrak eta zer eratara eman behar diran irakaskintzak. ONU eta Unesco-ren agirieri oratuaz bideratzen ditularik, herri hizkuntzaren alderako errazoiak eta ikastaro mailetan zelan emanari buruz ere mintzo da, zenbait konparazio gehituaz hemengo egoerari buruz.

Prolemak hauek bideratzeko Ministerio de Educación y Ciencia dalakoak izendatu berri duen lanerako batzordeak behar beharrezkoa izango du liburu hau. Eta, Villar Palasi-k adierazi duen asmu ona eta Korteetako zenbait diputaduk ere bai, batez ere gipuzkoarrak eta nafarrak, inoiz baino itxaropena hobez adierazten digute aspaldiko oker hauek zuzentzeko posibilitadea. Hala bedi.

Baina, bitartean, Euskal Herrian irakaskintzakin arduartzen diran guztientzat jakingarri izanen da liburu hau. Hizkuntzaren bizi-biderako oinharritzkoenak diranez eskolak, hor geldituko da estudio hau euskeraren heriotza bideen salatari, baldin denboraz eta era egokienez gaitzari erremedioak jartzen ez baizikio. Gure zorian hunkigarriena Gaur, S.C.I.-ekoei eta bereziki J. A. Agirre zuzendariari.

JUAN SAN MARTIN

ERDI - SORTALDEKO OLIO - BIDEAK

«Trans-Arabian-Pipe-line» deritzaion olio-bidea, Persiako itxas-golkotik Mediterraneora dijoana, 1950'nean bukatu zan. «Iraq Petroleum Company» ko olio-bide aundia, Bani-as-ra datorrena, 1952'nean. Bigarren au geroztik beste orrenbestekoa egin da, Tripoli-raino iristen dala. Baina azkeneko amasei urte auetan batere olio-bide berririk ez da egin Mediterraneora inguruan. Jakin bearra da denbora ontan lur-alde orietan leenago baino bost aldiz geigako petroleoa artzen dala. Zergatik desberdintasun au? Politika aldetik datozten oztipoak izan dira erdi erdian.

1947'nean jaioa zan «Middle East Pipelines Ltd.» Kuweit-tik eta Irandik Mediterraneora petroleoa iritxi arazteko. Baina Irak-ek bear ziran tutuak egiteko etzuan baimenik eman.

Bestaldekik, 1952'nean «Bechtel»-ek Irak-tik Paris-a olio-tutu bat egitea gogoratu zuan baino laister ikusi zan itxasozko joan-etorriak merkeagoak zirala itxas-azpiko lan aundi oriek baino. Eta ziurtasun aundiagokoak gainera. Olio-bideak autsi bait litezke naita edo nai gabe.

Gaurko egunean, Suez-ko urbidea itxita dagon ezker, olio-bideak buruaste aundiak sortzen dituzte. Mediterraneora irixten diranak beinere baino geiago balio dute ta jo ta ke eten gabeko lanean ari dira. Petroleo-agintarien asmoetan badira bi olio-bide berri egin bearrezkoak, bat Israel zear, bestea Egipto zear. Baina berriz ere, politika aldetik jarriak dauden oztipoak aundikiak dira ta ez da erreza buru auk aurrean daramakiten lana.

LEONGO OLIO-BIDEAK

«Iraq Petroleum Company»-renak Kirkouk-en sortu ta Tripolin, Libanoan, bukatzen dira. Tutu batek Iraq-eko petroleoak jartzen ditu Mediterraneora itxasoratzen diralarik, 851 kilometroko bidea igaro ondoren. Beste tutu Bani-asen, Sirian sortu ta esandako itxasora irixten da ta 888 kilometro luze ditu. Azkeneko urte auetan ikaragarritzko zorrak egin dira, lan asko egin izan arren.

«Tapline» olio-bidea ere zorretan dabil, arabitarrek eta israeldarrek dabilkiten gudagatik, noski.

Bi olio-bide auk irabazi aundiak dakarzkiete lur-azpia uzten dieten

errieri. «I.P.C.»k 1967'nean amairu miloi libra esterlina ta erdi eman dizkio Siriari. 1968'nean, ogeitabat miloi ta erdi.

«Taplin»-ek eman dizkio Siriari lau miloi dolar 1967'nean eta bost miloi dolar 1968'nean. Beste orrenbeste, Libanori ta Jordaniari.

ITXASO-GORRITIK MEDITERRANEORAKO ASMOAK

Noizean bein somatu da Euez-ko itxas-bidearen parean olio-bide bat egitea. Errialde aietako guda ezker, Israeli gogoratu zitzaion tutu berri bat egitea, Itxaso-Gorritik Mediterraneora. Orain bertan, bada beste bat Eilat-tik Haifa-ra dijoana, baino txikiegia Berria 60 milioi tonelada eramateko aal izango omen da. Baina erabitar erri gelenak ez dute nai izango euren petroleoa tutu ortatik joatea.

Ejiptok bere aldetik esana du bera ere olio-bide berri bat egitekoa dala Suez-tik Alejandria-ra. 50 milioi tonelada jasoko ditu urtean. Dana dala, bi asmoak zail xamarrek dira dabiltzanak.

BESTE TUTU TA BESTE NAIK

Erdi-Sortaldean badira beste olio-bideak ere, petroleoa batetik bestera eramateko. Sirian, Turkian. Beste erri batzuetan, erri-barruan ibiltzeko jarriak dauden olio-bideak ere jarri ditezke kanpoko petroleoa artzeko eran. Ogei urte igaro ondoren gaur gaurkoa azaltzen da, berriz, Mediterraneoruntz datz oten olio-bide orien kontua. Irak-ek berea nai luke izan, Turkia azpitik. Iran-ek ere berdin, arabitar erriarik ikuituko ez duan tutu bat, 1750 kilometro luzekoa egitea erabaki du.

Gauzak ola, Persiko itxas-batzarretik datozten olio-bideak itota utzi ditun ekaitza ez da politika aldetik sortu litezken naaspilak ainekoea. Auek ondatuko bait lituzkete edozein olio-bide nai aina luzaroan. Aurtengo ilbeltzean «Kharg» izenekoa 238 ordu barru geldituarazia izan zan. Haifa-ko olio-bidea geldi dago 1948'neko jorrala ezker. «I.P.C.» koak berriz, itxiak izan dira 1956'neko ezaroan, 1958'neko abenduan eta 1967'neko garrilean, beti gudagatik. Ez da arritzekoa erri oriek itxas ontzi berezietan begira jarria izatea.

GOIZ

Landola-erramintak — Lan-tresna guzietarikoak. — Galtzairu kalibratuak. — Leunketa gaiak.

F ERRETERIA U NZETA

EIBAR. Apartado 18. Ibarrezcruz, 14

Urrutizkifia 71.000

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

Muebles Inchausti

Lasarte'n dagon etxe on batek eskeintzen dizu ostatu, an dauden gauza zoragarriak bixitatzena prestatu. Apain, dotorez, berdifik ezta; ifiola ezin puskatu, MUEBLE bearrez baldin bazez INTXAUSTI'NEAN eskatu.

Estación, 19

Urrutizkifia: 97580

LASARTE

Gogoan ditugun zenbait

Udaberrian Amaia Lasa Regis Debray, Bolivian kartzelan dagoen frantziar intelektualaren egoeraz mintzatu zen.

Egun, Debrayren egoera ez da hobegotu, ordainez bere estatua gero ta okerragoa da. Dagonilean zortzi egun bitartez gosearen huela egin du presondegiko bere laguna den Ciro Bustosekin; eguneroko pasearen denbora bost minutura jex-teagaitik heien asarrea agertzea, izan da huela huen arazoa. Regis Debray buruan dugula ez ditugu ahaztu behar beste zenbait borroka-lari.

Hor ditugu, Douglas Bravo Venezuelako gerrileroa, Huey, Black Panthers beltzen mugimenduaren ministroa, Helder Camara Brasileko oposizioaren gotzia, Arafat Palestinako Al-Fatah organizazioaren dirijentea.

ANTTON SANTAMARIA

ERAMAN - EKARRI'rako
AGENCIA

Transportes ALE

EUSKAL IRRATSAIOAK
ERRI GUZTIRAKO
Iparraguirre, 8 - DONOSTIA

Txina'ko langileen kultura iraultza

JOXEMI ZUMALABE

• Ustegabekoak eta harrigarriak, langileen kultura iraultza haundien gertakizunak, mundua galde gai baten aurrean ipini dute: Gertakizun matxizale eta nahasi bat beste batzuen artean edo ta bere egileari hitza hartuaz gizarte ta ekonomia antolamentu berri baten ha-

Egoera hunek, sartaldeko herri bai kapitalista bai herri sozialistak iraultza huneri buruz, beren mila eratako iritzia, sarritan alderen bestekoak, ematera mogitu ditu.

Kidekoek txalotu dute eta marxista, ortodoxoek ezeztatu, sozialista pentsakera berri baten sortzea; bai-

(Salto Haundiaren momentu onean) zegoenaren erdira edo gutxiagora erori zen, eta oraindik 1965-ean ere 1958-garrenean zegoenara ez zen irixten.

Numero hauek mugitu dituzte espezialistek, bai amerikanoek eta sobietarrek ere, Salto Haundiak hamar urte galdu arazi dizkiola Txinari esatera; 1957-garren urtean pertsona buru bateri zegoena 1965-koa bezelakoa omen da ta. Baina arrazoiaketa hunek gauza garrantzitsu bat ahazten du, numeroeri lotua bakarrik dagoanez, nolatan sozialista herrien asistentzia kendu ezkerotik. Txina bere etor-pidean bakar arkitzen den.

Eta 1960-an Txinako gidariak bide garrantza hartzen dute: Bere "anaia" sozialisten laguntza ahaztu, eta "ez konta gure indarrarekin besterik".

Beharra birtute egirik, doktrina eginen dute, ekonomia bere eskuetan lotzeko egin zuten saiaketarekin.

Heien ekonomia eta teknika arloetan askatasunaren proklamazioa Txinatar guziari egindako inbitazioarekin dator: Teknika modernuaren ikasketari heltzea. Pekingo al-dizkari eta muraletan halako esanak auzaltzen ziren: "Guk Txinoek beste etzerritar herriek egiten dituzten gauza guziek, egin ditzazkegu, eta baita ere oraindik egiten ez dituztenak ere". Hala bere etor-pidearen gilitza bere eskuetan izan nahi dute, eta ez gehiago egonatzerritar teknikoaren esku. Gogo hunen erresposta 1964-ko urriaren 16-an lehenengo bonba atomikaren esperimentiarekin eman zuten. Atomika potentzi bat izanez, Txinak bere historiaren zati pobreenetako bati ematen dio bukaera.

Hunek eta teknika eta ekonomia alderdietako autonomiak libratu du Txina E. S. S. B.-ren seme bigarre-na izatetik.

Ekonomian eta pertsona bakoitzari dagokion produktoak neurri gutxienean jarrirek ekonomia base huetan finkaturik arkitzen zen berri ere. Baina ala ere Salto Haundian pentsatu zutenetik oso urruti zegoen ekonomia aurreratzea, ikasketak eta garbitasun arloak erboluzioaren gidariak toki onean uzten ba ditu ere.

PENTSAMENTUA BALDINPETZEAK

• Ikusi dezakegu Txina guzia egoera hunetan arkitzean, zelan gidariak herria mogitu nahian eta herri pobre bat potentzi izatera, eraman nahian energia bilatu duten eta nolatan pobrea izanik herria, energia hori ideologiak eman dien.

Hala, nahiko dokumentoek erakusten digute Txinak ekonomia aldean zituen atzerapenak eta Maais-tak huneri arreglu bat jarri nahiak zelan determinatu duen pentsamentu maoista. Mao-ze-dong-ek, berak, lehendakaritza hartu ta zortzi urte geroago esan zuen bezala, Txina herri pobre eta atzeratu bat zela ikustearekin sufritzen zuela. Egiaz, gogorra izanen da, teknika modernuek bilatzen ari den herri bateko langileek, esku hutsez laboratzen dutela lurra ikusiaz, ezin orduan bertan soluziorik eman ahal izatea.

Bainan Txinatar pentsamentuaren karakteristikak den programendu dialektiku batez, Mao-ze-dong-ek herriaren beartsutasunean eta ahultasunean alde positibatu bat ikusten du, poetak dionez:

"Orri txuri batean dena da posible; hor eskribi ditezke gauza berrienak eta onenak".

Eta hunek herri zahar batez tratatzen delarik asmo iraultzaile eder batzuek erakusten dizkigu.

Baino kultural izateak ez du ahaztu behar 1966-ko iraultza langileena dela, eta bere fina, klaseen lurrak adieraziz, mentalitateen aldaketa bat bilatzea dela, Txina herri indartsu eta modernu batean osatzeko.

• Artikulu huntan saiatu gera (ekonomiak zelan mugatu duen enxerplu bezela hartuz) abstrakzioarik ezin egin dezakegula Maoren pentsamentua ikusten dugunean, azaltzen.

Mugak izkutatzen duten ideologia

Sartaldekoak harrituta gelditu ziren urte hunen hasieran: Ussuri-ko mugak zirela-ESSB eta Txina gertan zebiltzen. Kremlinek zionez, Pekin-ek ez zituen mugak errespetatzen eta Pekin-ek Kremlin zela mugak errespetatzen ez zituen.

Bainan auzia lehenagotik dator. 1851, 1860 eta 1881-an rusoeak eta txinoek egin zituzten paktoetatik, alegia. Orduz geroztik, beti izan zituzten eztabaidak bainan Mao izan zen 1954-an auzia gorri-gorrian ipini zuena esanaz 1851-ko paktoak ez zutela balio, garai haietan Txina Zaristen Errusia baino ahulagoa zelako eta hiru paktoak izenpetu beharrean aurkitzen zelako. Beraz, ez ziren pakto patorrak, indarrez eragindakoak baizik. «Gosearen indarrez —zior Pekin-ko irratik— lortu dituzte pakto guztietako izenpeak». Bainan aurka-egote hunek ba du beste oinarri bereizi bat: Ideologi-koa. Simplekeri huts batean erori zitekean eskema hunen arrixkua nireganatzen dut: Bi komunismo dabilz bururukan, bata —Kremlin— iraultzailea; bestea —Pekin— iraultzailea.

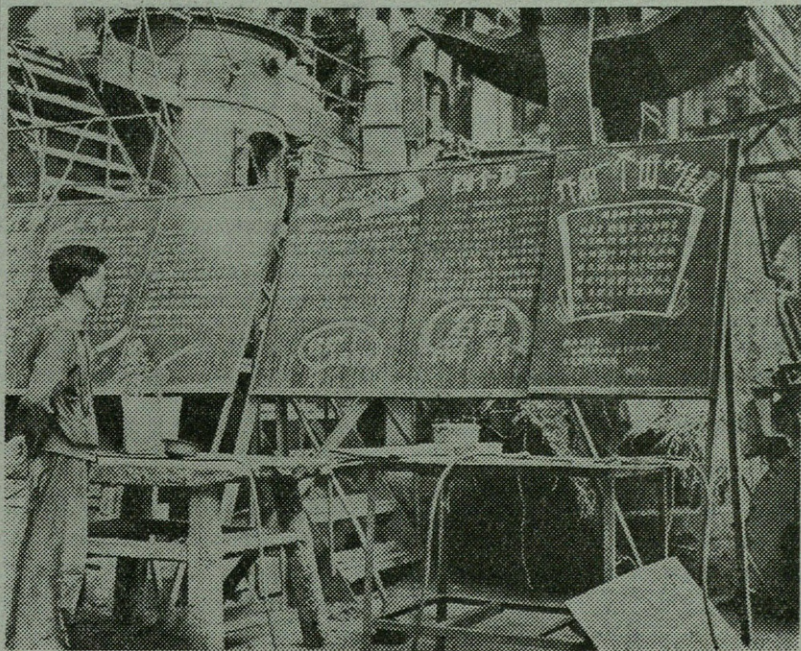
Auzia, beraz ideologian dago. Kruschev eta Mao-ren aurkatzea hemendik zetorren. Mao-k ezin du klase pertsonalen burruka ahaztu bainan Marx-en oinarriko ideia hau aurrerago eramango du: Ezin dugu proletario nazional batean bakarrik pentsatu. Eztabaidan dagoen arazoa oso bestea da: Nazio proletarioek elkartu egin behar dute nazio menderatzaileen aurka joteko eta ESSB ez da burruka huntara prestatzen.

Lenin-ek Kautsv-ren aurka erabili zituen ideia berdinak erabiltzen ditu Mao-k: Herri komunisten batasuna —mugaen arazoa gezurrezkoa da— eta gehientaldean indarra. Bainan, hots, hau dena iraultza giro batean. ESSB-ek ez du iraultza onartzen eta, ondore bezala, ezin da herri komunisten batasunean murgildu. Beraz, nazio menderatzaile bat, sasi-iraultzailea.

Dena dela, ezin dugu Txina ahaztu orain arte ahaztu duzun bezala. Txina organizazio guztietatik baztertuta, at gelditu da eta ESSB bakarrik arduratu Txina-ren indarrez.

Txina-ko arazoa ulertzen ez dutenak ere onartu beharra daukate Txina egun potentzi handi bat dela. Onerako edo txarrerako hor dago Txina munduko antzokian protagonista izateko bidean.

ANJEL LERTXUNDI

siera eta gizon berri baten jaiotza ikusi behar al dugu?

Milaka urte dituen kultura bat salatzea, langileen eta guardi gorrien beren harteko eztabaida, beste gertakizun nahasi batzuen hartean, munduak harriturik behatu ditu.

nan gutxi oinharritu dituzte beren esanak egoera konkretu baten gain egindako azterketa konkretu batean. 1965-eko txinan, kultura iraultza girotu den egoeran.

Maoren pentsakeraren unibersalitatea aitortzen dutenen errua eta hutsa izan bai duteke, Txinatik at herri batean aplikazioa bilatzean, Txinako, edo ta beren herrietako berezitasun eta desberdintasunak ahaztea. Alegia, Txina berbereko zehazpen historiko, ekonomiko eta soziologikoez, zer neurritan baldin-petutzen duten Maoren pentsamendua, bilatzen ez ba dute.

Hunela, iraultza transportatzale izatera eroriaz.

• Artikulu hunen asmoa azterketa hunekin astea ez ba da ere, kultura iraultza hunen joan etorrietan nolatan baldinpetu den Maoren ideologia, ekonomia alderdia enxerplu bezela hartuaz, azaltzen saiatuko gera.

Hau da, ekonomia igo ta jeltxiak behatuko ditugu, kultura iraultzaren sortzaileak nolatan lotzen ziran hunekin, ikusiaz.

EKONOMIAREN IGO TA JETXIAK

Hasiera 1962-garreneko iraileko X-garren plenoan jarri al ba geneza, bere lehen manifestazioak herriaren 1963-garrenean azalduko dira Pekingo opera tradizionala berritutakoan eta teatro baten inguruan izan ziran polemiketan. Hunek ba zuen zer ikusirik dudarik gabe, txinaren aldatzearen pentsamentuarekin.

1966-ko Maiatzean, unibersitate-etan, "langileen kultura iraultza haundia" izena harturik, Txinako erakunde eta ispirituen aldatze radikala bilatzen zuen mogimendua hasi zen.

Jakinez eta Salto Haundiak sortu zituen nahasketak 1958-1959 urteetan eta hauri jarraitu zizkioten urte zailak, nolakoak izan ziren, ba zirudien Txinaren egoera, zaila zela eta orduko bideak ekonomia-aren zuzentzean eta bere etor-pidea normalizatzen ibiliko zirela. Alegia 1960-1961-ean pertsona buru bateri zegoen produktoa 1958-garrenean

ATEATE - OPARIAK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Victor Pradera, 2
Urrutizkiña: 25700

DONOSTIA

ERA BERRITZEKO

Oraingoazko aldaketa Vergara kalera

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Vergara, 11 - Urrut. 17751 - Etxekoa: 22700 - DONOSTIA

1.896

1.969

GIPUZKOA'KO PROBINTZI - ERATETXEA
(Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa)

Zure diru bearretan gure
«PRESTAMEN SERBITZARITZA» (Servicio de Préstamos)
balla zaituzte

Zure baserria erosteko edo obetzeko
Zure Arrantz-Ontzia erosteko edo obetzeko
Aberea —azienda— erosteko edo obetzeko
Baratzeko frutuak obetzeko
Jakindean jarri zaituzte Donostia'ko gure
12 afizinetan eta Probintziako 63 sukursaletan

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onena. Zuen sukalderako apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa

SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y Juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR — ESKORIATZA (Gulpúzcoa)

ONDO BADABILL
Otsein DA

E R N A I

Donosti'ko Principal Antsokian Irall onen 16'an Arratsaldeko 7 1/2'tan Euskal Antzerki jaialdia Bergara'ko «ERNAI» taldearen gai.

ARGI IXPI BAT

Aldo Benedetti autore italiarraren sorkaria Txomin Amasorrain'ek euskerara antolatua.

GIPUZKOA

EUSKAL GAZTEERI ARANTZAZUKO PENITENTZI-GAU GARAIA

Bai, zuri ari natzaizu euskaldun gazte. Zu bezela gazte ni ere. Arantzazuko pralle. Ni Arantzazun, ta zu Arantzazutik kanpo, baña Arantzazu bidean. Beraz, biok Arantzazu maitale.

Zu ta ni, biok, gure erriak darma-zkin neke ta kurutzeak kezkatuta, minduta.

Gu biok ere Euskalerrri gera. Gure neke, estuasun ta problemak ere Euskalerrriarenak, ain zuzen.

Eta bazatoz Arantzazura. Beraz, badezu esperantza zerbait emango dizula Arantzazuk. Badegu esperantza...

Gauzak orrela, Arantzazun bizi dan onek bildur bat agertu nai dizu. Zure esperantza gozo ortan Arantzazuk uts egingo ote dizun bildurra.

Izan ere, badezu zuk eskubide Arantzazura eskale etortzeko. Zurea

baida Arantzazu, ta Euskalerrriarekin zordun.

Baño, otoi, etzaltezela etorri Arantzazura bere zorra ez dauketik ordaindu dezan eske.

Begira: Arantzazu, Arantzazu bada, zeruko Amaren estalpe ta ka-bi egiten dalako da, ain zuzen. Eta bertara bazatoz eske. Ama orregana zatoz. Eta zeruko Amaren pitxi ta jabetasun bakarra, magalean daraman Aurra, iñolaz ere: Jesus.

Ara or Arantzazuk eskeintzen dizuna: Ama. Eta Amak, bere Semea.

«Ez zillarrik ez urrerik ez det nik. Baño torizu nik dedana: Jesus Nazaret'arraren izenean Arantzazuk argitu lezake zure biotz etsitua itxaropen ederrez. Eta baita zure begi illun oiek zeru berri zabalerazuzendu ere.

Agian elbarri zera zu ere, elbarri biotzean etsipenak jo-ta, edo ase eziñak erasota, edo griña gaiztoak menderatuta.

Agian itxu biurtu zera, inguruan amar metrora besterik ikusten ez dezula.

Agian buru-makur zabiltza, lurre, ta lurra ez besterik ikusten ez dezula, begiak zeru urdin zabalera ja-so eziñik.

Ala ere, Arantzazuk ezin eman zuri ere, ez zillarrik ez urrerik. Baño... ze zoriona! Elbarri batek premitsua goa bere osaketa, iñolaz ere. Eta Arantzazuk, zure elbarritasuneren sendagaia bere baitan.

Ara nun elorri baten kokatua gure zeruko Ama, eta Ama orren al-tzoan Jesus Nazaret'arra. Beraz, Jesus Nazaret'arraren izenean Arantzazuk argitu lezake zure biotz etsitua itxaropen ederrez. Eta baita zure begi illun oiek zeru berri zabalerazuzendu ere.

Gazte: kezkatu ta urduri usten nau, egun batez, nere maixu agur-garri batek bota zidanak: «Euskal gaztedia gero ta illunago ta tristeago nabari det».

Zatoz, bai, Arantzazura. Baño ezaiozu eskatu bere baitan ez daukanik, elbarri batek bear duana bai-zik, biotz-anima elbarri dan batek.

«Torizu nik dedana: Jesus Nazaret'arraren izenean zutitu zaite ta zoaz».

BIKENDI

TRANSPORTES **azkar**

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Donosti'tik egunero:

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón, Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cádiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería'ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Eustasio Amilibia, 13 ta 14 - DONOSTIA

Tefnoak.: 25.457 eta 26.987

BONBOITEGIA
BEZUZAK**Lor**

IGANDE TA JAIEGUNETAN IRIKIA

DONOSTIA
Hnos. Iturrino, 22
Urrutizkiña: 1 94 15

BAR - RESTAURANT

AURRERA

DONOSTIAN ZURÉ JATETXE BAKARRA

Urbleta kaleko 12'an
Urrut.: 12578 - 11528

DONOSTIAN

FUNCOR, S.C.I.

BENETAKO BASERRITARRAK BEAR DITUTZEN MAKINAK

BIRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKA

EUROPA'KO AURRERALDEUNI'K ONENAK,
AMENGO NEKAZARIENTZAT.

ADI TA OROI EZAZU

FUNCOR

AZKAR BEZIN ONDO

ELORRIO

Vizcaya, 114

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros
Municipal de San Sebastián

Banen baneko azilyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira Joan
etorriak.

o y a l s. a.

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

GUKELESA

Gipuzkoa'ko ta Naparroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-galifa
- Gurifa
- Yogur
- Batiduak

Igara auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

Tomás Eizmendi'ren
Jatetxea

Zumai eritlik metro gutxira,
lbal ertzean par-irriz,
etxe polit bat zure zal dago
euskal kutsu zoragarritz.
Arrai, barazki, aragi eder;
nal dan aukera janeriz.
Jatetxe au beln probatzen
[duna
laster azaltzen da beriz.

RESTAURANTE TOMAS EIZMENDI

Curva de «Chiqui-erdi»
Tel. 86-13-90 ZUMAYA

José Lizaso
Bar Landeta

Zer nal, artatik erruz ba-dezu
edanetan da janetan,
ostatu onen sona zabaldu
zalgu alderdi danetan.
Zure zal beti zabalik dago;
ez da trabarik atetan,
gorputza premlz dezun guzian
sartu zaitea Landeta'n.

AZPEITI, LANDETA.

Urrutizkiña: 81-13-11

Bodegón
Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago
Donosti'ko txoko baten,
beln ezagutzen dutenak zintzo
dakite aruntz joaten.
Nai dan aukera ba-dezu beti
jaten bezela edaten,
oberik ezin arki ditek
merke ta ondo ematen.

Fermín Calbetón, 4
DONOSTIA

ITXASONDO

BERTSOLARIAK

Aboztuko jai aldiko ale bikainenetarik, bertsolari berrien txapelketa izandu zen. Gai honen edertasuna, irabaztean atera zan, ez bait-zuen inor txok uste, ez hainbatek esku-hartuko zutenik, ez, batez ere, hain goi-mailako izango zirenik bertsolari berriak.

Jesus Lete-k egoki eratuak zituen txapelketarako gaien gora-beherak: gaiak, puntuak, binakako jokabideak e.a.

Bertsolariak, lehenengo aldiz nor-gehiagoka batera agertzeak atzeratu ta noski, arrastaka xamar ibili ba ziren ere izenak emateko, ez ziren mihi-akats ibili saio-aldian. Ez dugu galduta euskal-bertsolaritza; bertsolari gaien faltaz ez behintzat. Itxasondo-ko txapelketaren antzekoak interesgarriak lirateke, gure arteko bertsolari berriak goiagorako lehian ipintzeko. Horrezaz gainera, eta Itxasondo-n erabat bete ez zen bezala —diruarazoagatik dirudinez—, hauxe uste dut behar litzakeala aurrerabide hori erreteko: beren arloan trebe diren epai-mahaikideak inguratzea; ez bakarrik, behar bezalako epaia eman ahal dezaten, baizik-eta beren epaiaren arrazoibidea argi azalduz, ZERUKO ARGIAN edo beste nolabait, bertsolari berriek beren errueta jabetu ahal eta aurrerakoan nondik nora jo behar duten ikas dezaten. Itxasondo-koan mahaikoei —batzuei— hori bota ditekela uste dut aurpegira: behar hainbat trebe ez zirela beren egitekoan. Erabat harturik, ordea, erabakiak, ez dut uste, hain okerrak izan zirenik. Txapelketa batean, esku-hartzaileetako bat herrikoa izatea eta inork uste ez bezalakoa agertzea eta horrelakoak, ez dira kontuan eukitzekoak.

Saio luze baten ondoren —uste-ez bezainbat etorri bait-ziren, hamar alajaina— Txapeldun, Mendaro-ko Joan Loyola atera zen. Eta besteak hurrenez-hurren: Xabier Zeberio, Itxasondotarra; Joan Maria Etxaluze, Zerain-darra; Jose Ramon Ormazabal; Jesus Azurmendi; Jose Maria Iraola e.a.

Txalogarriak, egiaz, hamarrak, eta txalogarriak honelako saioa antolatu duen herria; Itxasondo herria ez zegoen ohitua horrelakoetara. Txirrindulariak, eta harri-jasotzeak, eta haitzkora-pustak e.a. ez dira gaizki; baina, kezka nagusiak, azaletik bederen, urratu dezaketenen bideak ez dira jaialdietan egokitasun txikigokoak.

D. AMUNDARAIN

ZALDIBI

HERRIKO GAZTEEI

Herrian holako edo halako gauza itsusiren bat gertatzen danean, denok sutzen gera, eta hau eta hura egin beharko litzakeala, esan ere bai. Hitz asko egiten dugu eta ezer egin ez alegia. Alkarren artean eztabaida ugari ibili ondoan, gauzak lehen bezela gelditzen dira.

Herriko gora behera guztietan, gazteek parte hartu behar dute. Gauzak ibili ditezten, gazteek bultz egin behar dute. Geldi dagoena, usteldu egiten da. Ez da naikoa, taberna zuloetan hau eta hori azpikoz gora uztea. Lan egin behar da eta hortarako alkatu egin behar da. Bestela alperrik gabiltz, izan ere, gure ametsak eta egin nahiak, egunsentiko oilarraren Kukurrukuen pare izango baitira: ezertarako ez alegia!

Gauzen egoera kritikatzeko ondo da, baina, denok bat, egoera hori, herriko agintari eta herria osatzen duten pertsona guztiekin zuzentzen saiatzen ezpatera, gure borondateak ahuntzaren gauerdiko ezulak baino gutxiago balioko du.

Labur: herri baten egoera nehurtzeko termometrorik onena, herri hortako bertako gaztediaren batasuna eta egin nahia da. Beste guztik, urik gabeko trumoiaren hotsa bezala da.

AMUNDARAIN IBAIA

Harriek eta igelak negar egin bezate! Bai eta ere, herrian bertan bizi dira erreka ondoko etxeoandreak! Amorraiek ez dute egingo, egon ere ezpaitago!!!

Zaldibia-n bada urik asko, erreka garbi eta txukun idukitzeko. Zentra-leko presa zertarako egin zan? Entzun dugunez, ur gutxi zanean, erreka garbitzeko, saneatzeko. Noiz idukitzen dute? Egun biz behin edo, ez ote ditekete idiki? Herriko agintariak, «Gaztelu» soziedadeak, medikuak berak, ez ote dezakete zerbait egin?

Bada beste gauza bat ere. «Dendaberri» atzean dagoan presatik ura hartu eta mataderi ondoan ura botatzen duan kanal bat bada. Urik behar ez dutenetan, ez ote dezakete presa idiki?

Ez degu inoren kalterik nahi. Guk eta gehienek ikusten dutena aipatu besterik ez degu egin. Denon onerako izango dalakoan, esan dugu. Guztion borondate onaz zerbait egin litekeala uste dugu. Ez dezagula gehiago usai txarrik senti, eta urak, berak egin zuen bideari gozo-gozo segi dizaiola, orain eta beti!

HERRI ANTOLAKETA

Guztioi ezagun zaigu elkarte batek bentaja ugari eta ederrak dituela. Beraz, zergatik ez alkatu? Trixtea litzake zertarako alkatu ez dakigula ego-tea. Noiz idekiko ote ditugu begiak?

Alkartasun hori lortzeko bide asko daude, baina denon oinarri «Herri jakintza» hartu beharko dugu. Egiazko kristautasuna egiteko ere bide berdina da noski. Bi oinarri hoi egingo dugu egiazko alkartasuna. Eta herriko erakunde guztiak (eliza, aiuntamendua, guraso-alkarte, soziedade eta abar) alkartasun hori irixten saiatu beharko dute; bestela, zertarako ditugu? Etxeko traste zaharrakin egin ohi duguna egin, eta kito! Alperrik daudenak baztertu, eta sortu berriak.

Beraz, jeiki, ideki begiak eta ikusi eta aztertu gure egoera.

NAÑARRI BABESETIK

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

NAPARROA

UZTAROTZEKO AZKEN
USKALDUN ZARRAK

Perez eta Marko'tar Errikarda il zaiku.

Naferrako berze irietan bikala, Erronkarin uskara galtan da. Solo uskaldun zar bizpor baratan dra. Korrelako kanko uskaldun zarren bat iltan denean bigotza erdiratan zai-ku.

Almadieroak
negu gorrian
xoaitan dra
egoatxetik;
ardi, txakur
eta artzaiak
Bardean
bidetarik.

Eta almadieroak bikala urte uskaldun bat xoaitan da sekulako, oraikoa Rikarda Pérez Marko izan da ebilkaria. Uskaltze andi zen. Uztarrotzera eltu zuren uskaltze guzuer laguntu zabein bikotzez.

Aren uskara garbi, eder eta goxo uskal lanetan ageri da. Bere izena ez da uskaltzeen bigotzetan atzeren.

Ogei gizon
eta mazte
dra oraiko
uskaldunak,
uskaldun zar
xoanez geroz
non daude
berriak?

Ea lurreraino eltu izan gintzen. Uskara gaiten zen Erronkarin. Gore Diputazioneari eskerrik izaba ta Erronkariko ikasquetan uskara irakasten da. Berriz gore irietan uskal sonuak entzutan dra. Egunko morroineskatoak biako uskaldunak izanen dra. Ezta ilen Erronkarin uskara. Guzuen lana da. Gere gaizak salbatako guzuak lan egin bear dugu.

Rikarda Anderearen seme-alaber Julita, Paula, Leon eta Anparo gere sentimentuazko itza eiltan dabe uskara maitatan deinen izenean. Jangeikuak glorian ekun deila.

JOSE ESTORNES LASA

SARI AUNDIAK ETA ZURE EROSKETA ¡UTSEAN!

Erosi ORAIN zure erredizak:

Amuebladora **COMERCIAL HISPANIA, S. L.**

Moraza, 3 eta 14 — DONOSTIA — San Marzial, 12 — IRUN

PROBINTZIKOAK, ENTZUN!

MONTAKETA ETA ZURE ETXERA ERAMATEA EZTEGU KOBRATZEN.

IGANDE TA JAI EGUNETAN 5-etatik 7-retara idikia.

GIZARTE-LAGUNTZAILLEEN
IKASTETXEA

(ESCUELA DE ASISTENTAS SOCIALES)

(Donostia'ko Aurrezki Kutxa Munizipalaren)

Gizarte-Eralguntza.

1969-1970'go Ikastarorako izena emateko epea, Agorillaren 15'garrenean asiko da. Goraberak jakiteko, idazkaritza irikita egongo da astegunetan, goizeko 10' tatik arratsaldeko ordu bata arte.

Etxea: Villa «Itxas-Gain» (Aldapeta)

Urrutizkiña: 1-03-04.

DONOSTIA

ESTABLECIMIENTOS

ayestaran

DONOSTIA

FERRETERIA

ELECTRODOMESTICOS

RAILITE

BURNI-SALGAIK Urbietta, 25 - Urrut. 26787 - 26788

ETXERAKO ELEKTRO-TRESNAK ... Urbietta, 27 - Urrut. 26788 - 26787

LEGEZKO ZABALTXAILLEA Aldaconea, 4 - Urrut. 15123 - 28566

LEZO

Erriko jaiak

Gal-galean datoz oraintxe Gurutze-Gorapeneko Jai alaiak. Bezperatik asten zaizkigu itxurak eskatzen duan bezela.

Ala, illaren 13'an, larunbatean eta arratsaldeko zazpi t'erdietan, txistulariak esnatuko dute jai-giroa, kalerik kale Burutzar eta aur eta gazte taldeekin batera erria poztuaz.

Zortziretan Elias Salaberriaren Bigarren Oroitzaldia, Allerru elkarteak antolatuta. 9'tan, danborrada Aundia, Allerru elkarteak prestatua. 10'erdietatik, goizeko ordu bietara, dantzaldi ariña.

IGANDEA ta GURUTZE GORAPEN JAI EGUNA. Goizeko zazpi-retatik Pasai'ko «Fanfarre»k ekingo dio kalejira. 10'tan Meza Nagusitara, erri ta agintari. Amarderdietan, toka-jokoa, ingurukoen artean. Eguardiko amabietan, Eliza Nagusikoak eratutako Aur-Danborrada Nagusia.

Arratsaldeko iruretan, Probin-tziko leiaketa Azpillari tiroka. Bostetan dantza askatuan lelaketa. Or sartuko dira 16 urtetik gorakoak probintzi guzikoak. Ona emen eskeintzen diran sariak:

Lenengoarl, 1.500 pezeta eta bi leiagaillu.

Bigarrenari: 1.000 pezeta eta bi leiagaillu.

Irugarrenari: 750 pezeta eta leiagaillu bat.

Laugarrenari: 500 pezeta eta leiagaillu bat.

Boskarrenari: 300 pezeta.

Beste bikoteak, 100 pezetako esku-erakutsia jasoko dute.

Auen ondoren, Gaurko Kanta Berrien Leiaketa antolatuko da, sari auekin: Lenengoari, 1.500 pezeta ta leia-gaillua.

Bigarrenari, 1.300 pezeta eta leia-gaillua.

Irugarrenari, 900 pezeta.

Laugarrenari, 600 pezeta.

Boskarrenari, 400 pezeta.

Seigarrenari, 300 pezeta.

Gabea, amarderdietatik ordu biterdiak arte, dantzaldi alai.

ASTELENA, illak 16-Eguardiko amabiterdian, Uztapide ta Lasarte bertsolarien lenengo jarduna, erriko «DUO OLDARKOI» kantariekin txandan.

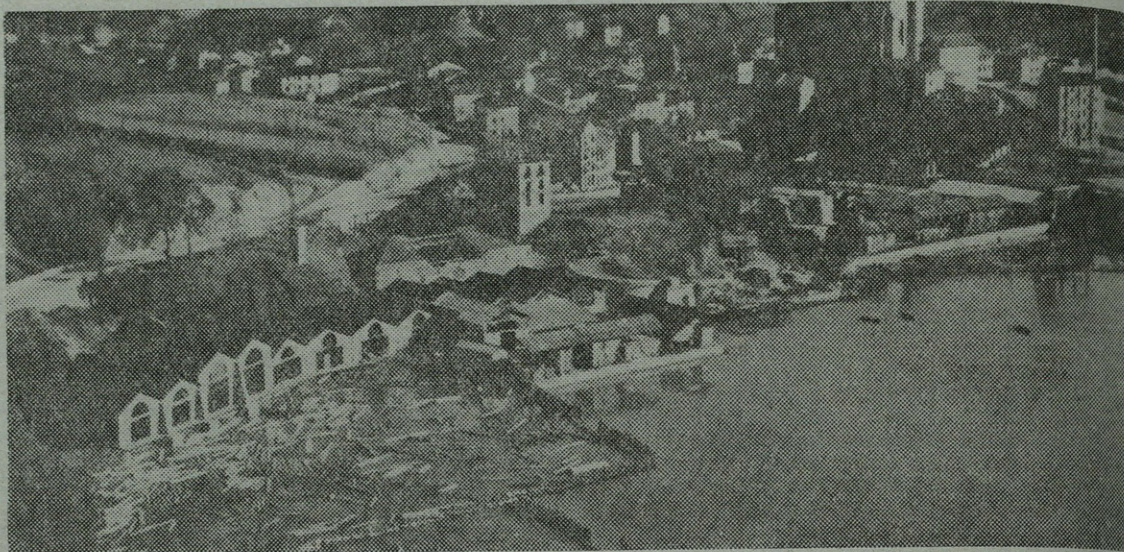
Arratsaldeko bostetan, Pelota-Txapelketaren azken-saioak, Allerru Elkarteak eratuak.

Ondoren bertsolarien bigarren jardun-aldia. Ta gabea amarderdietatik ordu biterdiak arteko dantzaldia. Pasai Alai orkestak girotuko du jo-aldia.

ASTEARTEA ta illak 17. Arratsaldeko lauretan, Aur-jolasak eta Txontxongilloak. Seiterdian, Esku-baloio Jokoa. Zortziretan, Margolarien Txapelketa bukatu ta sariak emango dira.

Azkenean, gabeko amarderdietatik goizeko ordu biterdiak arte, Pasai Alai taldeak soñua jo ta lerrenak dantzan. Orra naikoa jai enparantzan.

ERRIKO XEME

ESTEBAN ORBEGOZO, S. A.

LAMINAZIOAK - HOJALATA ELECTROLITIKOA

Urrut. 55447

LEZO

Fernando Intxarraundieta Aizpuruak

HARAGITEGI ETA TXERRIKITEGI BERRIA IREKIKO DU

Banco de San Sebastian

Banco Hispano Americano'rekin elkartua. Etxe-nagusia, Donostia'ko avda. España, 15, 17, eta 19'tan.

DONOSTIAKO SUKURSALAK:

Amaran: Avda. Sancho el Sabio, 31 eta 33:

Antiguon: Matia, 58.

Azkuenen: Azkuene, 3.

Egian: Egia, 3.

Grosen: Primo de Rivera, 19.

BESTE SUKURSALAK:

Azkoitia, Azpeitia, Beasain, Bergara, Berri z, Eibar Elgoibar, Elizondo, Ermua, Errenderia, Eskoriaza, Getaria, Irun, Lezo, Mondragoe, Oñate, Ordizia, Ormaiztegi, Pasaia, Tolosa, Urnieta, Zarauz, Zumarraga, eta Zumaia.

AGENTZIAK:

Ataun, Ondarrabi, Segura eta Zestuan.

Banco de Españak, 7.487 numeroarekin aprobatua.

LEZOKO GIZONAGAN SINISTEN DET

Langilleak palta dituk geure herri onetan, esan zidan beingo batez adiskide minduak.

Gizonaren gogoak ez dirala ugari esango nuke nik, naiz te sobra jakin, gizonak lan egin behar dutela, beren nortasuna zaintzeko; kultura bidez, kirola bidez e.t.a.

Herriko bazkun edo soziedadeak ateak iriki zituzten egunetik, ume-zurtz antzera gelditzen ari dira.

Gizonari, bizitzako nekeak ematen dion nekeakin gogo urrutiratzen ari zaio, nahiago du ibai apal batean igeri egin itsasoko ur latzetan baño.

Pabriketan igarotako zortzi, amar edo amabi ordu aspergarriak, esate baterako hori eskatzen diote. Askotan ez du betarik izaten ezertxo ere irakurtzeko; deus egiteko, herriko, eta batzutan etxeko, problema-tik aldendurik dabil. Nekearen urrengo pausoa ematean itxaropenakin arkitzen gera; hori betikoa da.

Horregaitik, neure herriko gizonari pausu hori ematea deitzen diotet ferro aben bitartez.

Sinisten dedalako neure herriko bizi-lagunak hortarako diña ba-dirala. Etsipenaren illuntasuna basterturik, Lezo'k argia behar du.

Gogo sortu ezkeror, gañontzekoak ekintzak izango lirake.

Pauso garrantzidun hori emateko alegindu, eta ia hemendik urte batera esaten degun guztiok, Lezo'k benetako langilleak ba-ditula.

RAMON ZAPIRAIN

Oldarkoi bikotea

Abesten asi ziran bi gazteak; ontan jarraitzen dute gitarra, txistua; txistua, gitarra. Baterz ere ori, bi gazte dira. Ametsak, itxaropena, lana, odola euskaldun dira, eta euzkeraz kantatzen dute.

Lezo'n ez dago lokatza eta kea bakarrik; bi egi bat bihurturik altxa dira erriagaitik, gizonagatik, problemagatik abesten dute.

Aurrera bide ortan, ez etsi.

erriek egien abeslariak bear di-tu; maitatzeko, errespetatzeko, alkar gizonki jokatzeko, zuen gitarra txistu eta abotsaren lagun-tza jaso dedilla denon laguntza-lle.

Zuen abestia izan dedilla aize legumen antzera, eta gu bakoi-tzaren biotza alaitu, indartu eta sendotu dedilla. Zuekin, biokin.

J. M. EGIBAR

ERRASTI ANAIK

Neurrizko lanak. — Armario enpotratuak. — Formikazko sukalde tresnak. — Logeletarako erredizak. Egoteko salak. Tapiztegi, krisailuak. Dekorazioko artikuloak. Erakusketa eta lantokia:

Gaintxurizketa'ko bidea, 12

Urrut. 56967

— • — LEZO — • —

KOLDOBIKA LOPETEGI

HARAGITEGI ETA TXERRIKITEGIA

Gurutze Donearen enparantza

Urrutizkiña: 54864

— LEZO —

BAR ONDARRABI

KAFE, PATARRA ETA ARDO ONAK

Bazkariak eta azariak
Gurutze Donearen enparantza...

— LEZO —

JULIO FERNANDEZ EGILUZ

— AROZTEGIA —

MEKANIKA AROZTEGIA

Ikastoletako enparantza, 1

Etxea: Versalles Txiki

ERRENDERIA

TXUKUN DROGATEGIA

Usaigozotegia

Edertasun eta

Garbitasunerako

Tresnak.

Kolak, Pinturak

Barnizak...

Kale Nagusia, 12

Urrut. 56857

LEZO

LEZO

LEZO'KO TXISTULARI OSPETSUA

POLENTZI GEZALA

GOIKO MALLAN

R.—Zenbat lekutara iritxi zera txistua jotzen?, eta zein herritik gordetzen dezu oroigarri mamitsue-na.

P.—Nere agerraldiak jendearen haurrean, Amerika, Afrika eta Europa izan ditut; esate baterako, Europa'ko leku abetan izandu naiz. Paris, Londres, La Haya, Bruselas, Estokolmo, Suiza, Alemania, Turkia, Rumania eta abar. Neretzat oroigarri aundienetako bat, Kalifornian izan nun; abesti bat hiru bider asi beharra izan nun; jendeak goraka oiu egiten zualako etsi gabe.

R.—Zein pertsonaje importanteak txalotu dizute.

P.—Isabel ingelesaren erregina, Eisenhower, Burgiba... azkeneko bi abek harriturik gelditu ziran; instrumentu egurrezko horrekin, nolatan atera liteken ain nota xamur, polit, eder eta bikaina. Burgiba Lendakariak esan ziran euskaldunak benetan maitatzen ditula, eta Euskal-Herriko goraberak ondotik segitzen ditula.

R.—Zu izan zeran herri guztitan inork ba haldu gure herriaren antz, irudik.

P.—Ez, benetan ez; esan hori beldurrik gabe, Euskal-Herria apartekoa dala; emengo paisaje, oiturak, hizkuntz eta odolaren tantorik ez det inon arkitu. ¡Bakarrak gera!

R.—Euskalduna zera, txistua eusko abestien instrumentua, nolako arrera izan dezute bihok atzerrian.

P.—Bihotzez esan behar det, ez dedala herri bat ere gaizki artu gaitunik ikusi; gaur arte ezin arrera onagoa izan degu, jendea harriturik gelditzen da ekin-aldi bakoi-tzean. Ederki edo anekdota bezala esan behar det bein Paris'en gertatutakoa.

Konziertu bat emateko, programa edo kartela bertan, Principe Gitano deritzaion Flemenko'ko gita-

rista sonatua eta nere izena alkarrekin jarri ziguten, nere saioa egin ondoren, gitarista hori tokatzen zitzaion ekinaldia, jendearen haurrean agertu eta bereala, oiuka eta deadarka asi ziran guztiak, ¡fuera, fuera! esanez, eta nere izena eta txistua eskatzen zutela; Principe Gitano oso asarreturik alde egin bearrean arkitu izan zan, ostera nere txistuarekin jendearen aurrean azaldu nintzan.

R.—Txistuak ematen dizunakin bizi al-zera.

P.—Txistuak asko lagundu didala aitortu behar det, bañan gaur egunean, lan-tokia Paris'en dut. Beraz lanari eta neure familiari zor dioten denborak ez nau uzten nik nai nituzken aktuazioak ain ugariak izaten.

R.—Nor da zuretzat txistulari onena.

P.—Izenik ezin dizut esan, bañan pentsatzen det alegia, ni baño obeagoak izango dirala, uste det ordea, txistua beste ludi guziko instrumentuekin konparazio bat egiteko lan gehiago egin behar dala berarekin; gogor eta gogoz.

Polentzik berebiziko garrantzia eman dio txistuari, orrela asi zan, orrela jarraitzen du eta berdin segiko dula, azkeneko bere exitoak erakusten digu.

R.—Zenbat ordu ekiten diozu en-saiotan txistuakin.

P.—Jendearen aurrean azaldu behar detanean, egun guztian; lo eta jateko uneak bakarrik utzirik.

TUNEZ'KO TXAPELKETAN GARAILLE

R.—Nolaz izan zan, txapelketa onetara agertzen hori.

P.—Frantziko Ministerio de Asuntos Culturales bitartez, nazio horren bitartez azaldu nintzan.

R.—Zein nazio gehio azaldu ziran.

P.—Danak aipatzea zailla izango zaitut; ona hemen batzuk: India, Turkia, Rumania, Kanada, Estados Unidos, Rusia, Bulgaria, Txekoslovakia, Libia... danak profesionalak ziran eta orkestaren bitartez, bere laguntasunakin agertu ziran.

Polentzi berriz, bakarrik juan zan, bakarrik azaldu zan, bañan bere almenak pin erabildurik lendabiziko sariakin etxeratu zan.

R.—Ze asmo dituzu orain.

P.—Tunez'tik etorri eta bereala Costa Azul'en izandu nintzan la-

nean; laister berriz, Rumania juango naiz, gero...

Ludi guztiari bira hemango dio txistua lagun dularik, Euskal-Herriko kutsu paregabea zabaltzen, erakusten eta indartzen, gogor eta gogoz.

R.—Bukatzeko; zerbait esan nahi ba-dezu.

P.—Besarkada bero bat ZERUKO-ARGI'en irakurle guztieri.

R.—¡ZORIONAKI! eta ekin Lezo'ko Polentzi Gezala.

RAMON ZAPIRAIN

Urkizu Etxegintzak

ELKARGO JENERALAK

LANGINTZA ETXEAK

Anaiena etxea. San Juan bide, 29

Urrutizkiña 55983

LEZO

Rafael Lekuona

MEKANIKA-AROZTEGIA

Tropikoetako egurretan eta «Parket» solairutan berezitasuna.

Kale Nagusia, 34

Urrutizkiña 55684

LEZO

GRAFICAS LEZO

Salerosketarako lanak. — Propagandako lanak. — Nominak. — Katalogoak.

Kale Nagusia, 36

Urrutizkiña 56463

— • — LEZO — • —

HARGIN ETA ETXEGILEAK:

ASTIGARRAGA ONDARRAK

ONDAR ON ETA GARBIAK DIRA.

Urrutizkiña: 56561

— • — LEZO — • —

BERISTAIN'en alarguna eta semeak

OGI-OLA ETA JAKI DENDA

Zubitxo, 1

Urrutizkiña, 55153

— • — LEZO — • —

José Manuel Susperregi

PINTURAK, ENPAPELAMENTUAK
PRESUPUESTOKO LANAK

Nagusia, 28

Urrut. 56817

— • — LEZO — • —

Aseraderos de Lezo, S. A.

Lantegia eta almazenak Lezo'ko itsasbazterrean (Pasaia'ko portua) Hemengo eta atzerriko egurrak. Tropikoetakoetan berezitasuna. Ohol kontrapeatuak.

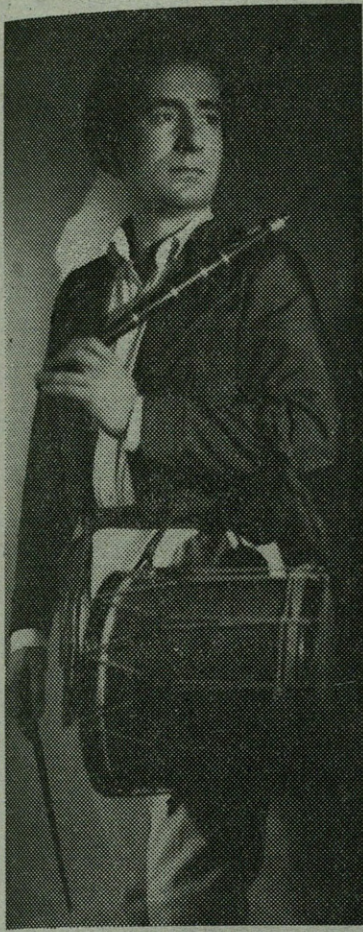
Tablex, formika, tarimak eta moldurak.

ALMAZENAK

LEZO'n: Nagusia, 31. Urrutizkiñak 55000 eta 56944.

DONOSTIA'n: Easo enparantza, 3 Urrut. 10536. Apartado 518.

LOGROÑO'n: Avda. Bailén, 54 Urrut. 213499
Telegramas ALESA

Lezo'ko herriak, eman izan oi ditu kondaira luzean, seme argi, langille eta ospetsuak. Toietatik bat, gille eta ospetsuak. Hoietatik bat, bere izakera, bere lana ta bere nortasuna agertzeko asmoekin. Polentzin etxera jon nintzan alkar hizketatzen.

Gure herriko kai ondoan bizi izan zan, ostera bertara bihurtzen da, bere eginkizunak libro uzten diotenean.

Etxeko gelatik, egunerokoa ikusten zan; itsasoa zikinduta, ola eta egur batzuk aldamenen, bañan batez ere zeru illuna keats aspergarri eta triste batean amildua.

Lehiotik begiak apartatu ondoren, Polentzin irudiakin, hurrez-hurre topatu nintzan. Agurtu ondoren, bereala egin nion neure lendabiziko galdera.

TXISTULARIAN LENENGO ASIERAK

R.—Nork, edo nortzuk izan ziran zure lenengo maisuak.

P.—Aurren Lezo'ko Patrizio Intxaurandietak eduki nun; gero Errederiko Lizaso'n babesean eta azkenik Ansorena izan zan obekio eta geien erakutsi zidana.

R.—Nolaz jaio zan txistulari bihurtzeko gogo hori.

P.—Neure sendian beti izanda abesti-zaletasuna, anal geienak piana jotzen gendun; gure aita berriz, antziñako Lezo'ko musikariaren zuzendaria zan, berak sortu arazi zidan txistua ikasteko desioa.

R.—Nun izan zan zure lenengo agerraldi garrantzitsuena.

P.—Paris-en, Campos Eliseos deritzaion lekuan; neure aurrean denboratxo Frantziko ministroak nintzalarik.

Polentzi Gezala'n izena ezagutzen azi zan atzerrian, bere lanaren ordaiña bide onetik abiatu ondoren, egin zan benetako artista; arrezke-roz bere odolak emandako grifakin euskal abestiak agertu zitun txistuaren bidez leku izkutuenetan.

GARMENDIA JAKI DENDA

San Juan bide, 2

— LEZO —

GALDAKAO

BATEN GEIAGOTAN ONGI ETORRIAK GUZTIOK ERRIKO JALETARA

Barriz be emen gara aurreko urtutian legez, astero-ko onen bitartez erriko jai nagusietan bertaratutzen diran guztiei agur samur bat askintzen.

Lerro auek idatzi doguzan, amabost egun lenago, eztagiku zertariko jaiak gertuak izan diran, iraila'n 13'gn. Gurutze Deunan Goraipen aurreko egunian asi-ta aste bat edo geiaguan ospatuko diranak, baña, ziur gara, igarotako urtutian baizen onak edo obeaguak izango dirala eta, era guztietakuaak, oien tartian eusko jai bat, egun bat eusko jaletarako. Bertoko ta bertora tutzen diran guztien atsegingarri eztirala izango? Inoz-be eztira izan da izango bez bear bada, baña, alegindu gaitesan beti lez alai ta baketsu anaitasun bat-batean ospatutzen, baten geiago benetako eusko nortasuna aditzen emonaz. Agur guztioi!

BASA-JAUN

Bar TXIKI

ETXE ONEN BEREZITASUNA

«PIL-PIL» MAKALLAUA TA
ARDAU ONAK

San Andres, 28 - Urrut. 582

USANSOLO - GALDAKAO

Emakume zindo doatsua lez Euskalerriak be edesti gitxi dauko, zindo ta garbi inor menperatu eta mindu barik, beren lurraldian bizi izan dalako, eta beraz, Galdakano'k daben edestia be laburra, txikia da, idatzita aurkituten doguna beintzat, naiz alegiñik asko egiñak geran zerbait jakiteko asmuz.

Erria legez, Galdakano'ko Santxo'k sortu ebala dirauskue, baña ziurtasun barik, eta ez zein urtetan be. Dakiguna da Bizkai'ko erri ta aranak alkartuaz Laterri bat beren buru Jaun bat dala jaurtutzen asi ziranian, erkal edo errepublika lez agertzen zala Begoña ta Bedia'ko erkala'ren bitartian da, beraz, orreikin da Uribe, gaur Txori-erri izenaz ezagutzen dogun aranak mugatuta, eta, jakiña, orrekin erdian. Ikusten danez, aldi artan orain dan baño zabalagua zan gure erri au, Galdakano ta Begoña bitartian aurkitzen dan Etxebarri erri polita be Galdakao lurraldia zalako Gernika'ko Batzarran baimenez Erri sortu arte.

Esan gintzakena da, XII gizaldi'rako erri onak biztaletsu izan biarko zala, zegaitik ze, gu baño gizon ikasi ta beraz jakitunaguak dirauskue, gizaldi ortan, XII gizaldian jaso eben Bizkai'ko leenengotariko txadontxu edo eleizatxu bat, erromaniku bera, erriko Ganguren mendididia'ren gorengo gallurrian, Mariñe Donea'ren irudia bertako Jabole dala. (Orain be Garilla (Uztalla)'ren 18'gn. ospatutzen dabe beren eguna bengotxetarrak), Basatxonu artan jabole izan zan Irudia, ikusi gintzake erriko etxadon nagusiko aldare nagusian ezkomako alderdian.

Lenago esan dogunez, noz errialez sortua dan ziurtasunik ezpa-daukagu be, XIII'en gizaldirako auzoki askodun izan biarko zan, berreun edo irureun basetxe?; gizaldi ortan jaso ebela erriaren erdi-erdian, gaur Enderri'ko Oriogallu'tzat izentata dagon Andra-Mari'ren txadon erromanikua. XIII gizaldian jaso eban txadon ori, XIV'tik XV'ra txikiegi zalako edo, barriz geitu, andiagotu egin eben, gaur egunian ikusten dan antzera. Eleiza onak ba'dau zer ikusirik beren antziñako erti edo arte gaitik ta, batez bere beren ate-aurreak, garrantzi andikuak diralako berak daukozan irudi ta marrazkiak. Badira ate-aurre apañ ori Ganguren'go Mariñe Donia'n bastxonuak euki eben ate-aurrea dala dirauskueak be XIV gizaldian eraitzia, kendua izanik, areik euki ebazan arri bardiña oi diralako gaurko auek biar bada.

Erri onak, beste antziñako basatxonu edo ermitarik be izan dau; gaur egunian Gumuzio (txarto esan da Erleches)'ko auzotegian dagon, guztiz aldatuta, barrian eginda, dagon Bernaba Deuna, baña antziña, beren izenaz ezagutzen dan mendi goien aurkitzen zana; Artetaganako Andoni Deuna edo San Anton-txikerra; Bekeako Igokunde edo Asentzio Deuna; Usansolo'ko Ander Deuna'ren txadon zarra, ta, batez bere erriko enperantza, plazan aurkitzen zan Gurutze Deuna'ren Goraipen txadontxu ta abar. Eleizatxu guzti ortan, baña, ez dogu ikusgarriko ertirik ikusi, irakurri ez entzun be euki dabenik.

Esan dogunaz gairera beste zerbait geiago be idatzi gintzake; errian izan diran etxedorriak, antziñako jauregiak, bolu zarrak, baña, luzeegi egin eztatzen gure idazlantxua, beste baterako edo, beste batentzat itxiko dogu lantxu ori.

Erri onak amabi anei-neurkin, kilometro, dauz luzera, Sorkalde'tik Sarkalde'ra eta ia beste ainbeste zabal ipar-etik Ego-aldera! au da, 370.900 neurki-laukiz (metros cuadrados) erria'ren erdi-erditik ibazabal ibai urtsuak bustaztuta eta beren ganetik ainbat zubik gurutzen dabela, batzuk antziñakua, geienak barriak, batetik bestera.

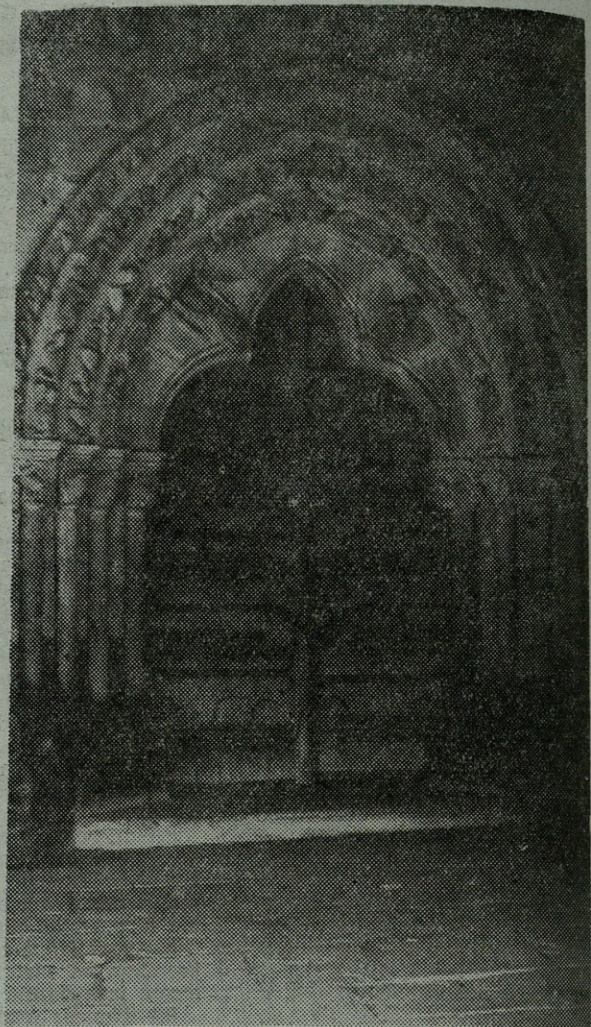
Lenago, erri au lugintzatik eta beren arrobi edo edo arri-kantara'tatik, eta bai piska bat burdin-meatsa, miñatetik be, baña aldi ontan arrobiak utsituak dira, eta zetan esan bez burni meatsak; aldenduaz doia, lbaizabal'en alderdi bietan diran lurralderik onenak landolaz eta bizileku askotako etxe barriz eztatduaz, gure basetxe zabal bikañak apainduten eban inguru guztiak. Aldi ontan, ogei bat anei, mila edo geiago gara berton bizi geranak, euskotar eta atzerritarrek eta geienok saleroste ta lantegietatik bizi gera, orrekin berotasunera etxegintza geitua... ain asko, ze, era ortara jarraitutzen ba'dau, urte asko baño len askozaz ugaritua izango da; oberako edo txarrerako? Gaitza da igarriten.

Ara or «laprazkada» baten antziñako ta aldi ontako Galdakano azalduta.

BASA-JAUN

ELEIZA ZARRAREN ATE-AURREA

GALDAKAO AN- TZIÑA TA ORAIN

«HIL EGINGO GARA ALA HIL EGIN BEHAR DITUGU?»

Juan zan egun batean nere adiskide abade batekin berbetan nengoa, esan eustan:

—«Atzo goizean, igandea, sei gazte urreratu ziran Jauna hartzera gure parrokian».

Nere adiskide horren parrokia 20.000 biztanle ditu, industri aldeko langileak gehienak, ta asko ta asko kanpo herrietatik etorriak. Guztiok dakigunez Gure Jauna hartzera asko naiz gitxi joan, askotan naiz gitxitan urreratu, ez dauka ezer esan nahi, batez be gaur. Baina ezaugarri bat ez danik ezin geinke esan. Era berean gure eleizak jenteha zaharrez eta andra ta umez beterik egoten dirala mundu guztiak dakian gauza argi bat da.

Galdakanoko eleizaren egoera hau Euskalerrri osoan bardintsu gertatzen dan zerbait da, gure ustez.

EGITEN DANA

Gure eleizetan egiten dana da errezuak ugar, Aita Gureetatik asiaz, intensino onetatik pasatuz, ta mezetara jo arte. Meza «moderno» honek ere barruko dirala, jakina.

Gure eleizak, gehientsuak barritsuak eta polito polito apainduak, jenteha betetzen dira, konsiderasino bedeinkatuak egiten jakiez, mila ta mila bigunkeri gozo esanez, bakoitzak ahal dauan erarik xamurrenean.

Eta Jesukristoren ebanjelioekin

batera, munduan bakea izan daiten otioitz egiten da, gerrarik izan ez daiten, inun suaren keia ez sortu ez aunditu ez daiten, landak horain daukien berdetasuna polita dala esanez.

Gure eleizetan jente formalaren kontzientziaren trankilidade betiratsuak baketan iraun daian kanta bigunak irakasten dira, instintoak galgatuz, inok bere barruko atsedan faltasuekin dudarik izan ez daian.

Eta, luzeegiak ez izateko amaiera emonaz, gure eleizetan Jainkoak Berak dabekatu ebana egiten da: hillei debozioak.

EGIN BEHAR LITZAKEANA

Egin behar litzakeana ez da ez

ain gatxa ez ain erreza, gauza inportante guztiak bezala. Inok dudarik izango ez dauana, nere ustez, izango da munduan gauza asko egin beharrekoak dagozala. Eta egin beharreko horreek asko izanaz gainera ONAK dirala.

Gauza batzuek obeagotu egin behar dira, ta beste asko aintzina-ko orroigarri errespetableen artera pasatu, baina bizien mundu honetatik baztatu. Esaterako, Liburu Santuek dinoenez, jente «alargunari» kalte egitea. Ta bigarren kasu honetan gauzak obeagotu bakarrik ez, eta bai erabarritu. Hau da: lehen geunkana bastertu ta barri bat egin.

Ebanjelio ta gainetiko liburu santuetan argi ta garbi agertzen dan dotrina hau ez dakit zein «mari gaitok» aldrebestu dauan. Kristinau jenteak izan behar dau «munduaren argi», ta munduaren argi izateko ez da posible gure eleiza ilunetan esaten ta irakasten diran bigunkeriekin.

Eleiztar jente zintzuak izan behar dau «mundugintza» honetan langilerik prestuena, ta horretarako ez dira ezer eleizagandik eskatzen beren bedeinkasinoak piso barriak eta trasatlantiku barriak jago teko. Hitz batean esateko, egin behar doguna ustelkeri guztiak hiltzea da.

Honako jokaera batek eleizari kalte aundi bat ekarriko leuskio, baina etorri leikion kalterik onena da: bake kaltegarria galduko leuke, ta bere sortzaileak esan bezala gurea egiten aziko litzake, hauxe bait da bide bakarra bakea egiteko.

«LEKUBASO»

VALERIANO URRUTIKOETXEA, S. A.

(ERRI - LANAK ETA ETXEGINTZAK)

Zurak-zerratoki. Atx-arritzko arrobiak, ta igeltsuz lendik egiñeko «BELLROCK» alb-ormak.

Beroz naslikezko moltsotuta zoladurak.

GALDAKAO (Bizkaia)

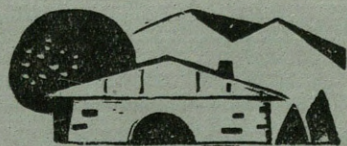
Urrutizkiña: 132-464

“COCA-COLA”KIN DANA DOIA OBETO

GALDAKAO

GALDAKAOKO "BANDA DE MUSICA DE LA DINAMITA" ETA «GRUPO CORAL GALDAKANO»

Galdakano-ko zotzerik biotzkiena "Banda de Música de la Dinamita" deritxoan eres-taldea da. Ta baliteke Bizkaiko zaarrena izatea, bai gaurkoz. Bere idazti-kondairan, gerotxoago ikusiko doguzan lez nazino ta nazino-arteko txapelketak irabazita daukoz.

1887-ko urtean sortu zan Galdakao-ko bandea, Bilboko aldentutako banda edo eres-talde bateko irakasle batzukaz, eurak galdakanora etorriaz soñulari berriak egitera.

Lenlengo zuzendari edo direktorea Rikardo P. Uriarte zan 1887-1890-rarte, bandearen ixena izentatuta egoanean. Ondoren 1890-1937-rarte Domingo, Txomin Egileor soñulari ta musika egillea jaunaren agindu pean ebil ziran. Txomin zan bandea goratu ebana. (Guda denboran, Galdakaoan jaso zan ikeragarritzko gauza bat: Txomin-en etxera sartuaz ta liburu ta musika papel guziak artu, beren etxe onduan pilloturik sua emon ta erre egin zituezan; baña erre gabe lotu zan Txomin jaunak egindako obra bat "Euskal Dantzak" bandatarako egiña. Jaungoikoak gorde eutsan zutik. Il baño len berak kontatzen eusten kasu ori Jaunari eskerrak emonez. G. B.

(Aiztu baño len, ešan bear dogu, Galdakano-ko guda aurreko apaiz edo abade Tomas Larreinaga-ren izena ta zein zan. Bera zan eleizako ko-ruen zuzendaria, bera, ikastolan musika irakatsi ten ebana, ta beragaitik abeslari ta musiku asko sortu ziran errian, euren artean Maximo Moreno jauna. Abade onen anai Julian, Erandioko organistea zan).

1937-an asi ta 1939-rarte etzan ezer egin. 1939'an ta 1957-rarte Amado Alvarez, erriko seme zintzo ta bizkorak eutsi eben soñularien zuzendaritza. Amado be adixkide maite neban, orain denbora gitxi il arte. Goyan Bego, euskaldun zintzo au.

1957-ko urtean, nire irakasle Maximo Moreno, Grupo Coral de Galdakano-ren zuzendari, Andra Mari elizako organista nagusi, konpositore ta musika irakasle jaunak bandako zuzendaritza ere artzen du, Jaungoikoak nai deuenerarte. Banda onen Buruzagia Dinamita lantegiaren eta bandearen zuzendariak darabille, lantegiak pagatzen deuelako istrumentu, erropa, ta ensayu edo saio aldiak. Baña banda barruan batzorde zaintze bat dago egikizunak edo aktuazinoak erabilteko.

Zelango eran agertzen diran banda edo eres-taldekin zuzentzat, euskal musikak, Maximo jaunak esaten eustan dirua dala errudun, editorial eta editoreak diru gabe ezin leikiezalako inprimidu edo argitaraldu musikarik, diru asko kostatzen dalako ta obrak erosteko banda gitxi dagozelako. (Guda eurrean badakit Gipuzkoan egoala euskal musikarentzat editorial bat). Diru gauza edo problema konpondu leike, eskalerrri guztiko Banku eta Kaja de Ahorros guziak ardurazkoak izango balitzakez.

Ondoren, Galdakanoko banda edo ereskitzaren idazti kondairak: GERNIKA 1903. Bigarren saria.

BILBAO-BERGARA 1905. Lau lenengo sariak.

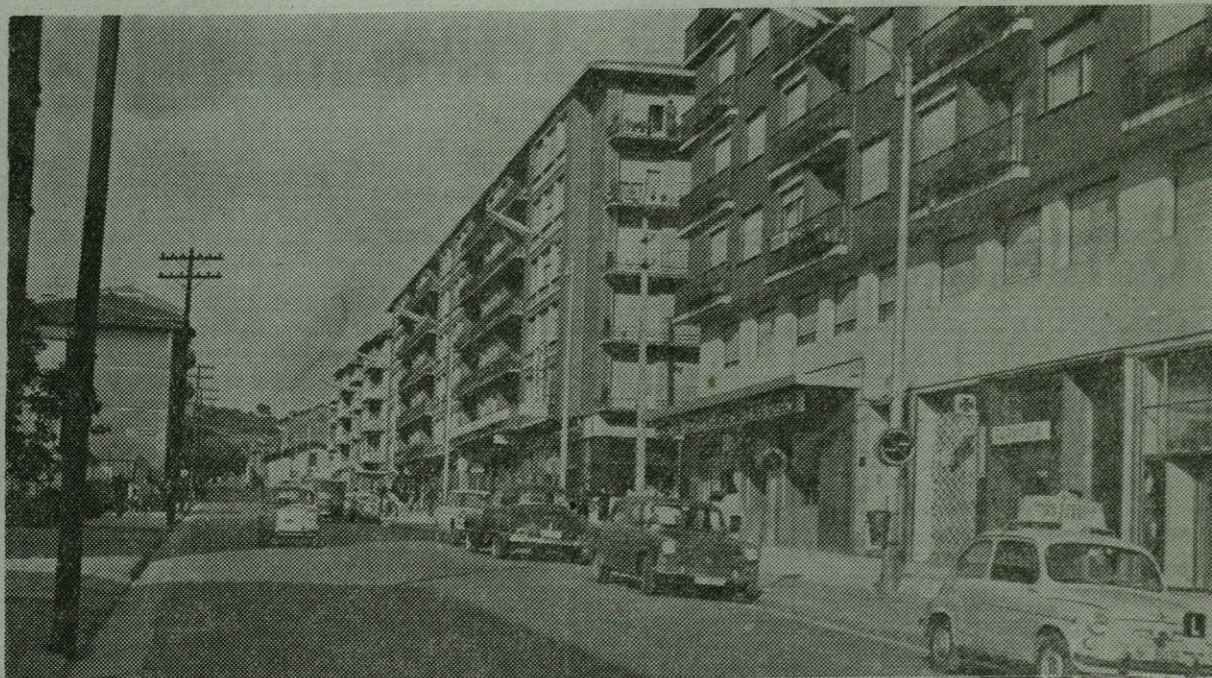
PAMPLONA-BILBAO 1918. Bi lenengo sariak eta lenengo Omenaldi-saria.

SAN SEBASTIAN (Donostia) 1907. Bilenengo sari nazino-arteko edo internazionalak eta lenengo zuzendaritzaren zaria.

1929-ko urtea ta eskurziño bat egin zan Gipuzkoako Deba errira, Galdakano-ko Elejalde futbol taldeekin (gaur "Club Deportivo Galdakano". Zergaitik ez antxina lez "Club Deportivo Elejalde de Galdakano" ta euskeraz ere bai?) Bidean, kantari yoyazala autobus eder baten umore apur batekin batzar bat egin zan ta Grupo Coral Zaletasuna de Galdakano sortu zan (Zaletasun ixena, Zugazaga G. Bego, erriko seme, astronomo edo ortizilari, olerkari euskalzale ta esperanto izkuntzaren zale jaunak zuzendu eben) 1933-ko urtea koralak lau urteko bixia, Julia San Salvador zuzendari ta Maximo Morena bigarren zuzendari zirala. Urtean berean, desegin zan biltokiak beste abes-batz edo koral ateratzeko asmoan egozalako; baña gero etzan ezer egin, iya beste ogei urterarte. 1950-ko urtean, antxiñako bigarren zuzendariak, Maximo jaunak artzen du zuzendaritza, berriko "Grupo Coral de Galdakano" Zaletasuna kenduta. Zergaitik? Zaletasuna, ta euskerazko ixenak ezin leikiazan ipiñi, euskereak eta euskerazko izen ta gauzak nai eta naiezko asko pasatu. jaso bearko eukielako, ta bai konponenteak edo atal guziak ere. Baña argia argi dala uste du laister berri ikusiko doguzala ez bakarrik "Grupo Coral Zaletasuna de Galdakano" baita euskeraz ipiñita ere "Galdakano-ko Zaletasuna Aes-batza".

Zelango eran agertzen diran Abes-batzan euskal musikak gauza erreza da, ez da banda edo eres-taldearena. kantuan, biotzak jokatzen duela-ko, biotz gauzak diralako; sentimendu gauzak. Esaten dan lez maiteak berea maite duelako.

JOSE MARIANO BERRENETXEA

ERRIKO TXAIDE NAGUSIA

zu,
garrantzi

aundikoa zera

BANCO DE VIZCAYA -rentzat

Zu, ni bezela langillea zera; baiña Diru-Etxe bateko zirkullurik ezer ez dakizu. Ala ere, zu oso garrantzi aundikoa zatzaio Banco de Vizcaya-ri.

Ori bai. Ni bankuetako kontuekin zearo nasten naiz. Ango sasi-izkuntza!... Deskuentoak, endosoak, kompensazioak... Ezta ala?... Eta oiek itzak!... Ta, egia esateko bein baiño gelagotan, parregarri gelditu izan

naiz, orrelako sasi-izketarik ez daki-dalako. Baiña Banco de Vizcaya-n, dena argi ikusi izan det.

Neretzat mesede aundiko izan diran, laguntza asko eskeiñi izan dit.

Izan ere, oso garrantzi aundikoa omen nazaio ni etxe orri.

Zoaz urrena daukazun Banco de Vizcaya-ko Sukursalera eta ikus eza-zu zerorrek nik esaten dizudana.

BANCO DE VIZCAYA
Zu bezelako batentzat

Restaurante Andra Mari

Elejalde - Urrutizkiña 342 - GALDAKAO

Beren izenako Aberriko Oroigalluen aldamenian. Ikuspen ikusgarriak bertatik alderdi guztietara.
Mai berezia

Galdakao urak

Galdakao, urez, oso aberatsa da. Mendi guziak gure erriruntz bialtzen dituzte urak. Lezama, gure auzokoa izan arren, ez dauka ainbeste ur, eta mendi bardiña dugu la-gun.

Orain 50 urte, ibai aundiko urak ere garbi garbiak ziran eta mendiko abereak (beiak, beorak, zalaiak, ardiak, etab.) ibai aundira etortzen ziran edaten.

Orain, zoritxarrez, gure ibai aundia oso zikinduta dator eta mendietan abere gutxi bizi dira, mendiak piñuz beterik daudelako. Aldakuntz aundia izan da guretzat.

Erriko auzo geienak iturri bat edo bi daukate. Gure erriko iturriak ur gozo gozoa ematen dute edateko^a geienak urgorriak dira.

Gezalezko urak ere ba-ditugu Galdakao, Lekubasoko urak, oso eza-gunak leenago.

Uraburuko urak ere ospetsuak dira eta erriko etxeetaraño, ur-joalaz, eroaten ziran.

Orain, Uraburuko urak, Elizalde auzorako dira uraska aundi xamar bat egin zanetik.

Oraintsu, gure erriak, uraska berriak ere jaso ditu, bata, Aranzelaien eta bestea, Basaben. Onela gure menditik datozen ur geienak, erriko etxeetara bialtzen dira zainez.

Ibaizabal'go urak guztiz zikindu ziranetik, orain 15 urte inguru, erriko lantegiak kalte asko dituzte eta arrantzarik ere ez dago.

Tamala da, bene benetan, gure ibai andiren zoria ikustea.

Bernaola'tar
Zipiri'n
lantegia

TXIMISTA ANTOLAPENAK

Gorozibai,2
Urrutizkiña 220

USANSOLO - GALDAKAO

GALDAKAO

Arto - irina Galdakao

Gure gizaldian, gosea ezagunagoa izan zanean, errotariak gizon ospetsuak ziran. Eiogintzak diru asko eman oi zioten errotariari aldi aietan, orain, ordea, ez ainbeste. 1940'garrengo amar-urtealdia zan ura eta azoka «beltzak», batez ere, janarizko gaietan, ainbat gizaki aberastu zituzten eta ainbat il ere.

Udegoienetan, erriko errotak ur gutxikin ibiltzen ziranean, gure gura-soak kanpoko (Lemoa) errotara joaten ziran, Aranzelaien edo Lekuen artoa, eio barik, pillotuta egoten zanean. Gurasoak, arto edo gari pitin bat eioteko gabaz joaten ziran errotara. Zorroa buru ganean edo sorbaldan zeramaten, basorik baso, illunetan, ertzainak ikusi ez dedin. Ez egoan egu-nargiz eta lasai joaterik. Ogi gosea nabaria izan ba-zan, zigorra nabariagoa zan orduan.

Leendabiziz, 1953'go urtean gauzak pixka bat aldatzen asi ziranean, ano-banatzea kendu zanean, ogi zuria agertu zan eta arto irinaren salneurria beeratu egin zan.

MOROKILLA, TALOA ETA OPILLA

Euskalerrian, arto geiago eioten zan leenago, gaur egunean baiño geiago. Gari-irina ere eioten zan baiña Bizkaian eta Gipuzkoan gari gutxi biltzen zan eta gari geiena kanpotik ekartzen zan eioteko. Artoa, oster, bertakoa izaten zan, bertan bildukoa, kanpotik gutxi ekartzen zan, ez egoan dirurik eta...

Arto-irinagaz morokilla egiten zan esneakin naaste jateko, taloa ere egiten zan. Morokilla eta esnea gozoak ziran, batez ere labigerragaz egiten ba-zan. Talo meea ere gozo gozoa zan. Urte guzian ez egoan morokilla edo taloa jaterik. Artoa iru edo lau illabeterako bakarrik biltzen zalako. Arto-irina bereala suntzitzen zan.

Baserri aundi xamarretan, artoa ugariago biltzen zan eta opilla ere, laban, egozten zituzten.

EGUNGO EGOERA

Gaurko egunetan arto gutxi eroaten da errotara. Arto geiena abereentzat da orain, gure lurraldeko gizakiak, bada, arto-irin gutxi erabiltzen dute janarietan, garizko irina naiago dutelako.

Aleak (gari, arto, garagar, etab.) saldu eziñik dabilta Ipar Amerikak (Estadu Batuak, Kanadak), Europak (EEE, Espaini, Erdiko Europa), Australiak, etab. Geroago eta ale geiago biltzen da munduan.

Estadu Batuak, oraintsu, aleen salneurriak beeratu ditu. Kanpoko aleak, orain, merkeagoak dira. Esate baterako, kilo bat garikorain 3,50-4,00 lauerleko bakarrik balio du.

Ipar Amerikan, ainbat arto erosten dugu eta gure soloetan geroago eta arto gutxiago ereingo da eta orrela, gure erriko errotak betiko itxi egin bearko.

S. LARREA

“TALLERES MILLAN”

INDAR-IZTI EGINTZAK
(CONSTRUCCIONES MECANICAS)

Idazkola-ko Urrut. 234485
Lantegi-ko Urrut. 487

Torre-zabal — GALDAKANO

Bar BIDORRETA

ERRIKO ENPERANTZATIK 150 NEURKIÑIAN

Garagardo ta edari onak edanez askalduteko lekuri egokiena.
Señorio de Bizkaya, 11 — Urrut. 590.

GALDAKANO

S E S I A

TXIMISTA LANTAGIA

BEREBILLAREN TXIMIST ANTOLAPEN DA EZARKETAK
Bengoetxe, 48 — Urrut. 368

GALDAKANO

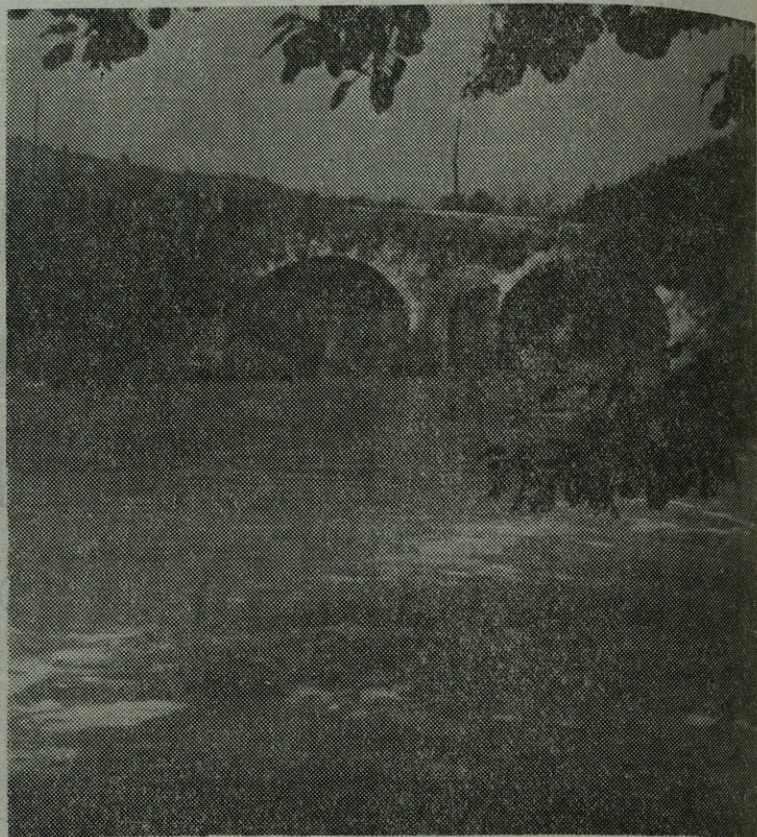
ALKANTUD'EN ERREDIZAK

(MUEBLES ALCANTUD)

Aretoak, iru-joak, lotegiak eta abar formika ta agindu bereziak.

Bengoetxe, 68 eta 69. Urrut. 300.

GALDAKANO (Bizkaia)

ARDANGELA TA JATETXIA

(ZARANDONA'TAR TOMA'NA)

Langillerentzat janari merke ta egokiak, etxian egindako lukainak berzi ta «txarri-boda» bikaiñak.

Bengoetxe, 12

GALDAKANO (Bizkaia)

Urrut. 400

CREDITO NAVARRO

1863'n sorturiko txindi-etxea.

IRUÑA'n erdiko etxea

Era guztietako txindi garazketak zertutzen daitu.

GALDAKAO'n ETXE - ORDEZKO

Avda. J. Bta. Uriarte, 21 — Urrut. 498

GALDAKAO

BIZKAI'KO AURREZKI KUTXA'K, bai Bilbo'n eta bai Bizkai guzian egundoko lana darabil mesedeko, gizarteko ta jakintzako sailletan eta osasun bidetan ere alegiñik audienak burutu ditu. Zure diru aurreratuarentzat.

CAJA DE AHORROS VIZCAINA etxea dezu onena. Etxe Nagusia: Pl. España, Bilbao.—Urrut. 24.36.00
16 Etxe morroi Bilbo'n

65 Etxe morroi Bizkai'ko erririk Nagusienetan.
Madrilleko Etxea: I.C.C.A., Alcalá, 27 - Urrutizkiña 2.21.49.95.

GALDAKAO'N ETXE - ORDEZKO

Avda. Juan Bta. Uriarte, 10-Bs. — Urrut.* 32
GALDAKAO

16 Agencias urbanas. — 65 Agencias y Sucursales en los pueblos más importantes de la Provincia.
Agencia en Madrid: I.C.C.A., Alcalá, 27 — Teléfono 2.21.49.95

“OLABARRI”

tximist
lantegiak

BEREBILL
TXIMISTA

OLABARRI, 15. Urrut. 492

GALDAKANO (Bizkaia)

CASA

“PEDRO JUGO”

(JUGO'TAR KEPA'N ETXIA)

Saleroeste guztitarikua.

Juan Bta., Uriarte, 15. - Urrut. 36.

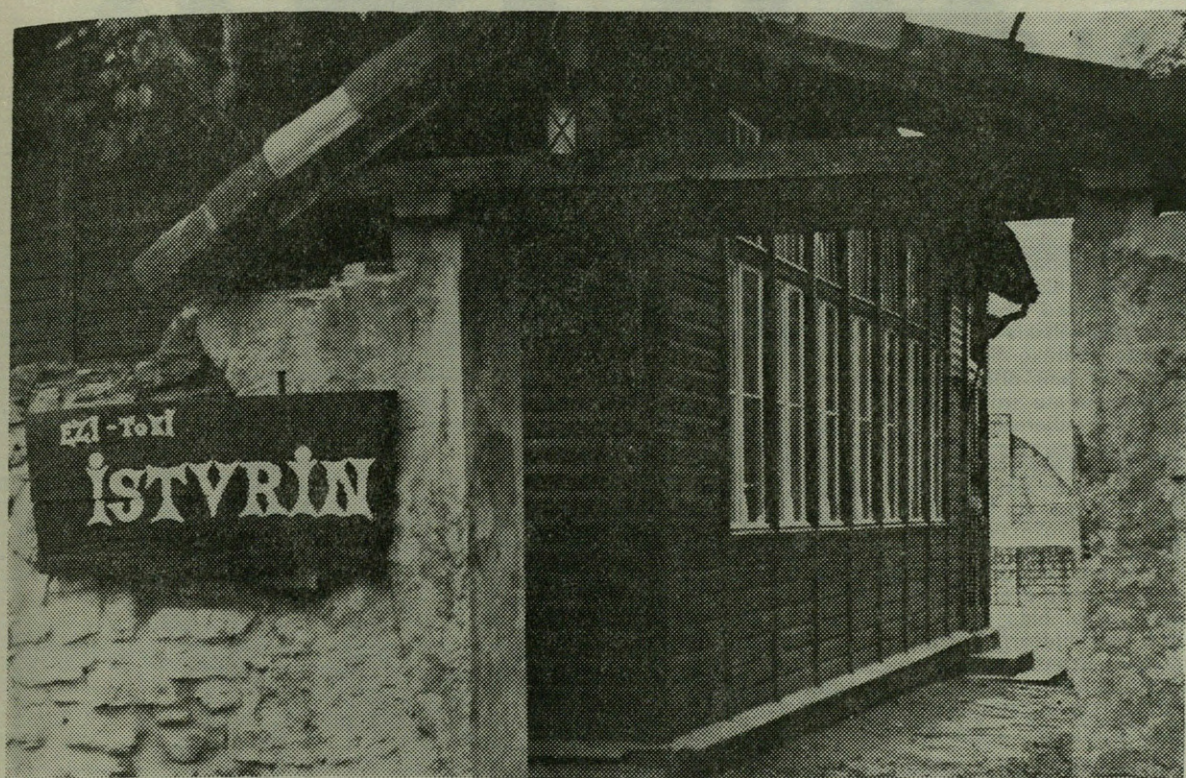
Etxe-ordea, Bengoetxe, 31 - Urrut. 302.

Gaiñeko-saleroatea, «SANTA CECILIA»

J. Bta. Uriarte, 32. Urrut. 508

GALDAKANO

A I E T E

ISTURIN'go EZI-TOKIA. Leengo eskola, gaur A.C.D. Aiete'k bere kultura-atalarentzat eratua.

Aiete'n ezkontz-eguna

Aiete, leengo Donostia-ren erdian dagola esan genake. Amara'tik edo Antiguo'tik, Añorga'tik edo Norte'ko Estazio'tik, Aiete'ra igo nai ba-degu, oiñez ta orduerdian bertan gaude. Egun auetan ospatuko dira bertako pestak. Agorraren 14'an, ain xuxen, Gurutze Santua'ren babesian jarria dago auzo ontako parrokia ta.

Auzo ontara igo ezker, beti izan zait atsegin parrokiako eleizan sartu-atera bat egitea. Gaurko egun ontan bertako Erretore Jaun, Azpitarte'tar Juan'ekin arkitu naiz. Gizon argi ta langille porrokatua auxe. Biotzean damaki onek eleiz-kezka ta bere Aiete auxe maite duala esan bearrik ez. Bertako «JOLAS-TOKI» ta «EZI-TOKI»a ikusiaz, garbi azaltzen da apaiz jator onen lan egin naia.

Ainbeste ezkontz egiten dirala parroki ontan da, gainera, aurtengo pestetan bertan ezkondu diran guzti-ekin jai birexi bat egin nai duala jakinda, galdekizun batzuek egin nai izan dizkiot. Ona emen bere erantzunak.

—D. Juan, zer da ainbeste bikoteri emen ezkontze-
ra bultz egiten diona?

—Bi arrazoi dirala nik uste. 1) Bata, auzo au Donosti erditik ain urbil dagonez, urtean zear neska-mutill asko dirala beren ibillaldia egitera onuntz etortzen diranak. Emengo paraje ta muga-zabaleko bixtak ikusi ondoren, beren maitasuna sakramentuz santutzeko, leku egokia iruditzen zaie. 2) Bestea, gure eleiz au: txikia baiñan txukuna. Ikusten dezunez, euskal-baserri-
usaiez betea dago. Ta bertan daukagun Gurutze Santu eder onen irudiak, D. Manuel Lekuona jakintsuak ainbeste aipatu ta goratu duan irudi onek, emen ezkontze-ko lilluratuta uzten dituala esango nuke.

—Oiez beste, elizkizun berexia egiten al-dezute?

—Berexia ainbeste ez nuke esango, baiñan bai Batiano'ko Batzarrari jarraituaz, Ezkontzako Sakramentua'ren Liturgia orain aldian jartzen edo gaurkotzen saiatzen gerala. Ekontz-eguna aurretik zer edo zer artu-eman eduki izan oi-degu emen ezkondu nai duten bikoteekin da beren kristau-eziketa, pamily-giroa, kultura t.a., eza-gutu ondoren, elizkizuna dagokien eran egokitzen saiatzen gera. Onela, rito berriak etorri aurretik, gure esperientzi batzuek egin ditugu. Ondoreank onak izan dirala ziur esan nezake.

—Aurtengo jaietan emen ezkondu diranekin zerbait egitekoak omen zerate. Esango al-ziguzuke ber dan?

—Bai, ta oso gustoki gainera. Gure asmoa auxe da: emen ezkondu diranekin zer ikusia ba-degunez, aurrera artu-eman geixago edukitzea. Ezkondu askok beren ezkontz-urte-betetzeak ospatzen dituzte. Beren ezkontz-baiezkoa entzun zuan parrokiak ere, egun berexi ura berritu arazi nai lieke. Jai au urtero berritzea izango litzake gure naia. Ortarako beren zuzenbiderik ez deguta, eskertuko zinduzket ZERUKO ARGIA'ren bidez dei bat egingo ba-zenieke.

—Nola ez. Zuk agindu.

—Aiete'ko Eleiza'n ezkondu diran guztiei, ill onen

28'an, beren omenez, Aiete'ko parrokiak ta A.C.D. Aiete alkarteak jai berexi bat eratu duala adieraztea, alegia. Jai onen eginkizuna auxe da: 1) Daramazkiten ezkontz-urteengatik eskerrak ematea, 2) beren baiezko ura berritzea ta, azkenik 3) leen esan dizuten bezela, ezkontz-egun ura dala ta alkarrekin zer ikusia ba-degunez, artu-emanak ugaritzea.

—Ona, bada, zure naia betea. Eta, zer egintza dituzte egun ortarako?

—Nagusienak, auexek: 10'etan, Parrokia'ren Jolas-Tokia'n, ongi-etorria. Andik, guztiok batera, Parroki'ra etorriko gera ta emen, berai egokitutako Meza. Ondoren, berriz ere Jolas-Toki'an auzuak bere A.C.D. Aiete alkartearen bidez, ezkondu guztien omenez, jai berexi bat eratu du. Ta, bukatzeko, alkarte-bazkaria.

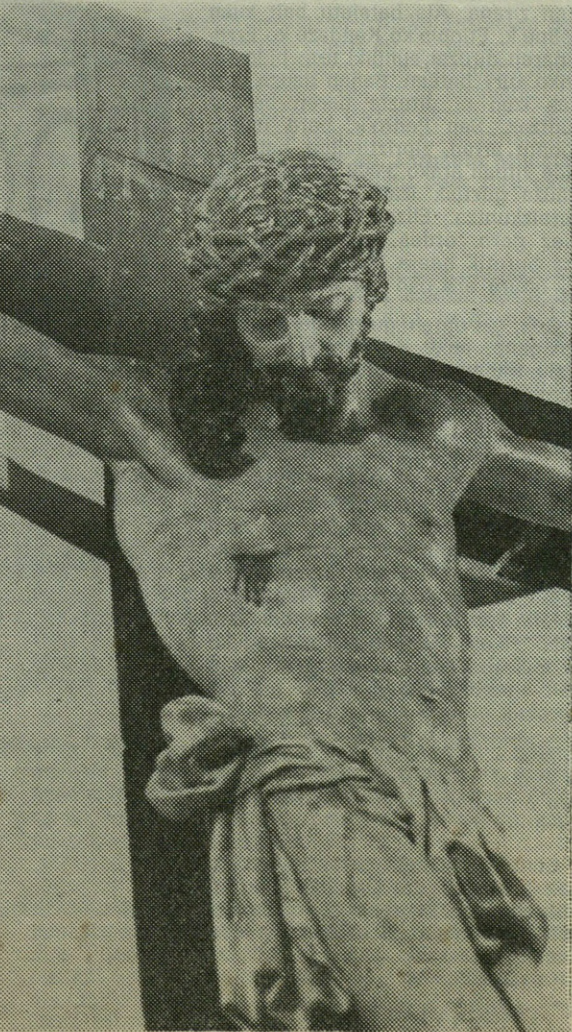
D. Juan'ek, bere esku-muturreko erlojuari begiratu bat egiten dio. Denbora arrapatzen ari natzaiola esan bearrik ez. Beraz utzi egin bear.

—Beste ezer, D. Juan?

—Auxe bakarrik: geiago jakin nai duanak, askatasun guztiakin, deitu lezakela Parrokia'ko urrutizkiñera. Ona gure zenbakia: 1-56-23, ta milla esker ZERUKO ARGIA'ri.

—Zuri, D. Juan, zuri.

I. K.

A G U R R A

Emen gatz Aiete'ko jai-eratzailleak gure agurrik biotzkorrenaren. Jaunari eskerrak, aurtun ere zuekin gera; iritxi bait-dira Gurutze Donearen jaiak, ta oso egoki etorri zaigu zerbait kargu daukagunari, ZERUKO ARGIA'ren orrialde berexi au gure aurtengo gora-berak agertzeko.

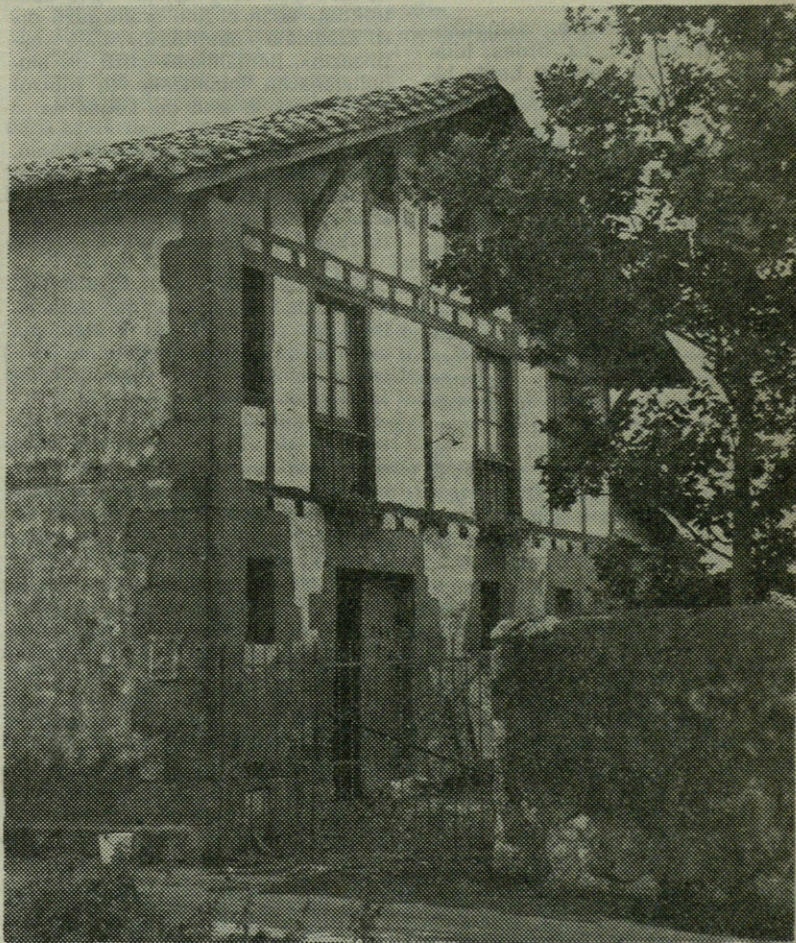
Aspaldi ontan aldakuntza izugarriak izan dira munduan ta gu bizi geran Aiete ontan ere bai. Gaurko kurpillari jarraitzen ez dioten erriak, atzean gelditzen dira ta aietearrak ez degu orrelakorik nai. Leenago Aiete baserri batzuk ta beste dozena bat etxe zan; gaur baserri asko saldu dira ta, perretxikuak bezela, nunai etxe berriak sortu dira. Jende ugaritze onek kezka aundiak sortu ditu gure auzoko agintarien artean.

Danok dakigu ogi utsarekin ez dala gizona bizi; gizonak bear ditu bere lanetik irtetea goxagarri batzuek. Euskalerriko semeari lagunartea gustatzen zaio ta ori oso ondo dakite gure artean zerbait aginte daukatenak, ta gogor saiatu dira, gaztediak bultz ta lan egin da, Isturin'go «EZI-TOKI» ori bukatuta ikusi duten arte. Zer esanik ez dago atsegiñ-toki ederra dala ori gazte ta zaarrentzako. «JOLAS-TOKI» an ere lan batzuek egin dira leen baño egokixiago ta gustagarrixiago jartzearen, ta gure gazteak bakoitzak euren kirol-sallean goxatu ditezten.

Gure naia auxe da: kirol-sallean gure gazteak sari ugariak ekartzen dituzten bezela, laister kultura-sallean ere ekartzea.

Jarraitu danak era ontan luzaro ta aurtengo jaiak gure biotzak alaitu ta pake santuan igarotzeko izan ditezela.

A. C. D. AYETE

KATXOLA. Aiete'ko baserriak zaarrentakoa. Donosti'ko histori-zaleak gauri bateko Katxola'ko jauntxoan berri ematen digute.

AIETE'KO GURUTZE SANTUA

Aiete'ko auzua. Zenbat donostiarr ez ote dira aruntz igo bere zeru zabala ta inguru zoragarriak erakarritak. Gero, bertan arkitzen dan jauregi bikain oren izena ainbeste entzuteak, jauregia ta auzoa batu egin ditu. Ta, bear bada, oso gutxi dakigu auzo ontan arkitzen dan Gurutze Santuaren iruditaz. Tamalez, ez dakigu Agorra'ren 14'an aietearrak ospatzen duten Gurutze Santuaren irudi au, ainbeste gazte ezkontz-egunerako bere oiñetara ekartzen ditun irudi au, «AIETE» auzuaren oiñarria dala.

Frantzi aldetik Santiago'ra zijozten erromesak, Donosti'tik irtetean, nai ta nai ezkoa zuten AIETE zear zijozan galtzara zaarra. Bere inguruan arkitzen zan gure Gurutze Santuaren ermita.

Erromes oiek, hixtori-zaleak diotenez, Donosti'ra iritxi aurretik gain batean geldi-alditxo bat egin izan oi zuten. Lezo'ko Santo Kritoari azken-agurra ta Urgull gainean zegoen Mota'koari ta Amara gaineko ermitakoari lenen-agurra egiñaz. Au dala ta, gain ori, "Miracruz gaina" izendatzen da.

Ermita ontante AIETE'ko Santo Kristo'k entzun izan oi zuan erromesen agurra. Eta ermita ontatxetik Amara gaineko baserri pake-tsua bestu ere. Ain xuxen, baserri oieta bat "AIETE" izenda-

tzen zan. Baserri au zegoen lekuan jasoa dago gaur jeuregi eder ori ta, emendik, jauregi ta auzo osoa "AIETE"i izenakin ezagutzea.

Lekuona'tar D. Manuel izan da gure AIETE'ko Kristo onen balioa agertu diguna. Erriz-erri, zenbat eleiz, etxe, baserri ta artxibo miatu ote ditu, ta zenbat gauz arrigarri arkitu ere gizon argi ta zorrotz onek! Amaika aberastasun galduko ziran gure errietan, D. Manuel'ek egin dun bezela ez ba-lu lanik egin. Jainkoa'k bakarrik daki Euskal-Erriak zenbat zor dion.

Donosti'ko San Vicente'ko alda-reko lanak egin zituan Bengoetxea'k, Antxieta ospetsuaren ikasleak, egiña izango omen da gure AIETE'ko Gurutze Santu baliotsu au, dio D. Manuel Lekuona'k. Eta, bere ustean, antziñeko ermitan arkitzen zan gotiko edo, agian, erromanikoa'ren ordez jartzeko egiña.

Ermita ura izkatuta zan. Gaur egunian, jauregia'ren esitarako dagon orma-bazter batian, ate-aztar-na batzuk besterik ez dira ikusten.

1926 urte ezker, Gurutze Santuaren irudi au, gaur parroki egiten duan euskal-kutsuz betetako eliztxoan dago. Andik jarraitzen du AIETE auzoko kristauak babesten ta bertara oraindik ere irixten diran erromesak onesten.

AZPITARTE'TAR JUAN

Oarra

«Bertso berriak» bigarren orri aldean azaltzea oitura degunez, an arkituko dituzue Matxain eta Salaberria, Aiete'tar bertsolari jaloenak.

ARTE VISIGOTIKOA

GIPUZKOAN? (II)

Leenagoko ZERUKO ARGIA batean, galdera onenpean asitako lanari jarraitu bear diogu gaur. Zorretan gaude. Egun artan naastu egin zan gauza. Naastu, izenpe batzuen faltaz. Argigarri ipiñi ziran edergarriak etzitzaien izenperik ipiñi. Eta ortatik sortu da naaskilloa.

Nere lana, Idiazabal'go Ponteari buruzkoa zan. Eta edergarrietan, bat bakarrik zan Idiazabal'goa: azkenen-goa. Besteetan bat, Astigarribia'koa zan; eta beste biak, Ormaiztegi'koak: erria eta ponteak.

Ormaiztegi'ko ponte au, gaiñera, illuntxo azaldu zan. Beragatik egoki deritzat gai au berriro ukitzea, gauza bear bezain argi geldi dedin.

Ormaiztegi'ko Pontea, visigotikotzat jotzen det nik. Ez, ordea, Idiazabal'goaren bide beretik; beste bide batetik baizik. Idiazabal'goak, bere gerri-gerriko grekaren marrazki dibujoa du visigotikoa-zaldi-perrazko uztai txiki osotutakoa, alegia.

Ormaiztegi'ko Pontea, ordea, beste gauza bat du, neretzat, oso visigotikoa: bere gerri-aldeko sinboloera.

Pontea, beren gerri-aldean, marrazki edo figura batzuek izan oi-dituzte edergarri: dirala edergarri utsak, dirala sinboloak. Askotan edergarri utsak oi-dira: errosetak, adibidez, edo heraldika-gaiak (Asteasu'koak heraldika-gaiak ditu, bikain askoak). Besteetan, sinboloak oi-dira; Zerain'goak, adibidez, eguzkia ta illargia, eta leoia ta aritz-adarrak, reliebe nabarmen-nabarmenean.

Ormaiztegi'koa ere, sinbolo-kontuan da berezi-berezia. Ez, ordea, sinboloen ugariz bakarrik —gero ikusiko degu zenbaterako—; sinboloen egikera alakoa dualako baizik; egikera estilizatu-estilizatua, egikera **abstraktua**, alegia.

Arte, aurrera-alean, realista biurtu izan da gure artean. (Ez natxikio orain, mundu guztiko ta betiko arteari, gure arteko eta milla pare bat urtez onuztikoari baizik; leenagokoak eta urrutietakoak beste gorabehera batzuek izan dituztena, ba dakigu).

Romaniko-garaia oso sinbolo-zalea izan zan; gotikoa, berriz, realista-

goa; eta Renazimentua, zer esanik ez.

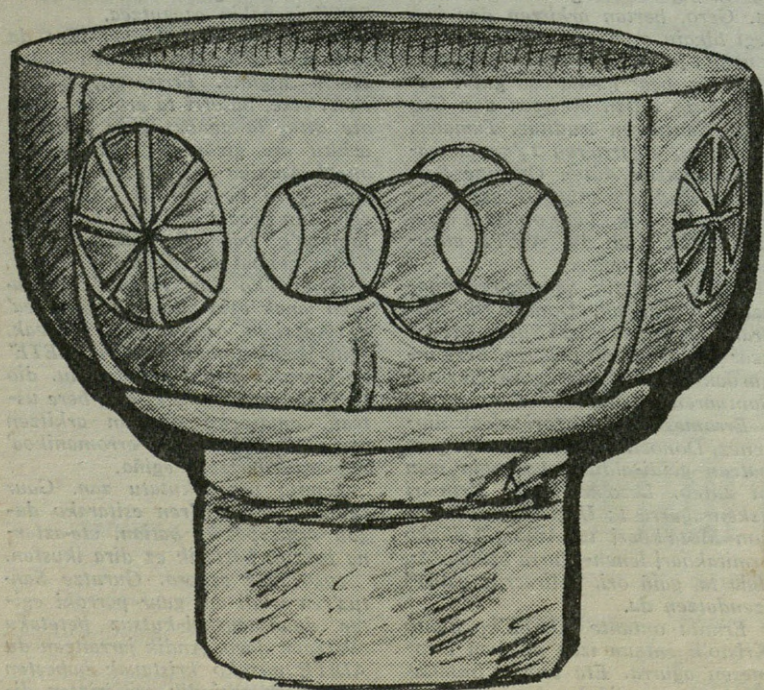
Orretaz gaiñera, zenbat-eta sinbolo-zaleago, orduan-ta estilizatuago izan dala gure artea. Legea da. Romanikoa, gotikoa baño estilizatuago.

Beste au gaiñera: romanikoak bere estilizazio ta sinbolismoa, besteak beste, marrazkien txiki-aundiarren bidez osatzen dituala. Santuak, adibidez, bestelako norkiak baño aundiagoak egiten ditu, Santuen malla goreak adierazteko; eta Jaungoikozko Norkiak, edozein Santu baño aundiagoak. Burua, gorputz guztia bezain aundi edo-ta aundiago, norkiaren nortasuna adierazteko; Aita Jaungoikoaren eskua, burua baño aundiago, Aitaren guztialtasuna adierazteko. Ola estilizatzan ditu Romanikoak bere lanak. «Arte abstraktua» esan oi-zaio orain guzti orri. Eta, dala «abstrakzio», dala «estilizazio», Romanikoak guzti ori sinbolismoaren laguntzalle ta morroi bezela erabili izan du. Legea da.

Orain bada, lege orren barruan, Romanikoa abstrakto-zale izan bada, pre-Romanikoa —Romaniko-aurrekoa— Romanikoa bera baño abstrakto-zaleago izan bear.

Orixe da, ain zuzen, Ormaiztegi'ko Pontean guk ikusten deguna. Izan liteken abstrakzio-rik aundiena erabiltzen du, kristau-sinboloak eratzeko: ots! geometri-figurak. Marrazki geometrikoak adierazten dizkigu Kristautasunaren Misterio-ak. Ez eguzki- edo illargi-figuraz —Zerain'goak bezela—; marrazki, dibujo geometrikoak baizik. Marrazki geometrikoak: ots! uztaiak eta uztaiak; uztai aundiak eta uztai txikiak; uztai bereziak eta uztai alkartuak; uztai osoak eta uztai-erdiak. Batzuek beste ondoen ipiñiak, batzuek besteakin alkartuak, beren esankizuna ola esan naiez. Orixe da Ormaiztegi'ko Pontean ikusten degun arte-mueta.

Begira banan-banan.

Ormaiztegi'ko Pontea

Ondoren datozen iru uztai txikiak, Jaungoikoaren Irutasuna esan nai dute. Detalle bat gaiñera: Iru uztaiak elkarrekin katiatuak agiri dira; ez, ordea, ikutuz bakarrik, uztaien alkar-ebakiz baizik, iru Pertsonak izate-bereko dirala adierazi bearrez... Ez bait ditekete bide egokiagorik aukeratu iruron izate-bereko-tasun ori adierazteko.

Or dauzkagu, beraz, gure Sinismenaren iru siniskai: Jaungoikoaren Batasuna, eta Irutasuna, eta Iruron Izateberekotasuna.

Bañan ez bait da ori bakarrik. Gure Salbamera ere adierazten da or, egoki asko, bide berari jarraituaz: ots! uztai-bideari jarraituaz. Azkeneko bi uztaien artean, goi-aldeetik, uztai-zati bat —arkutxo bat— agiri da; eta azpi-aldeetik beste uztai-zati bat. Ez Misterio gabe.

Azkeneko bi uztai oiek, Semea ta Espiritu Santua dira. Eta goi-aldeko uztai-zatia, neretzat Ama Birpiña da. Espiritu Santuaren egitez gure Salbatzaile Jesus eman ziguna. Eta azpi-aldeko uztai-zatia, ain xuxen, gure Salbatzaile Jesus bera da. Orra or, Jaungoikoaren Semearen Gizon-Egitea, eta Gizon-Egite orren frutu eder, Jesus gure Salbatzailea. Itz bitan: gure Salbamenaren Misterioa.

Olakoxe sinbolismoz eta estilizazioz beterik, anpaturik, ikusten degu Ormaiztegi'ko Pontea ori. Benetan Romaniko-aurreko giroan leporaño sartua; pre-Romaniko-giroan; dala visigotiko, dala mozarabe; bañan Romanikoa baño ondotox garai zaarragokoan... gure kristautasun zaar-zaararen ezaugarri ta ageri argi. Sevilla'ko San Isidoro'ren eta Toledo'ko San Eugenio'ren garaiko giroan sartu-sarturik.

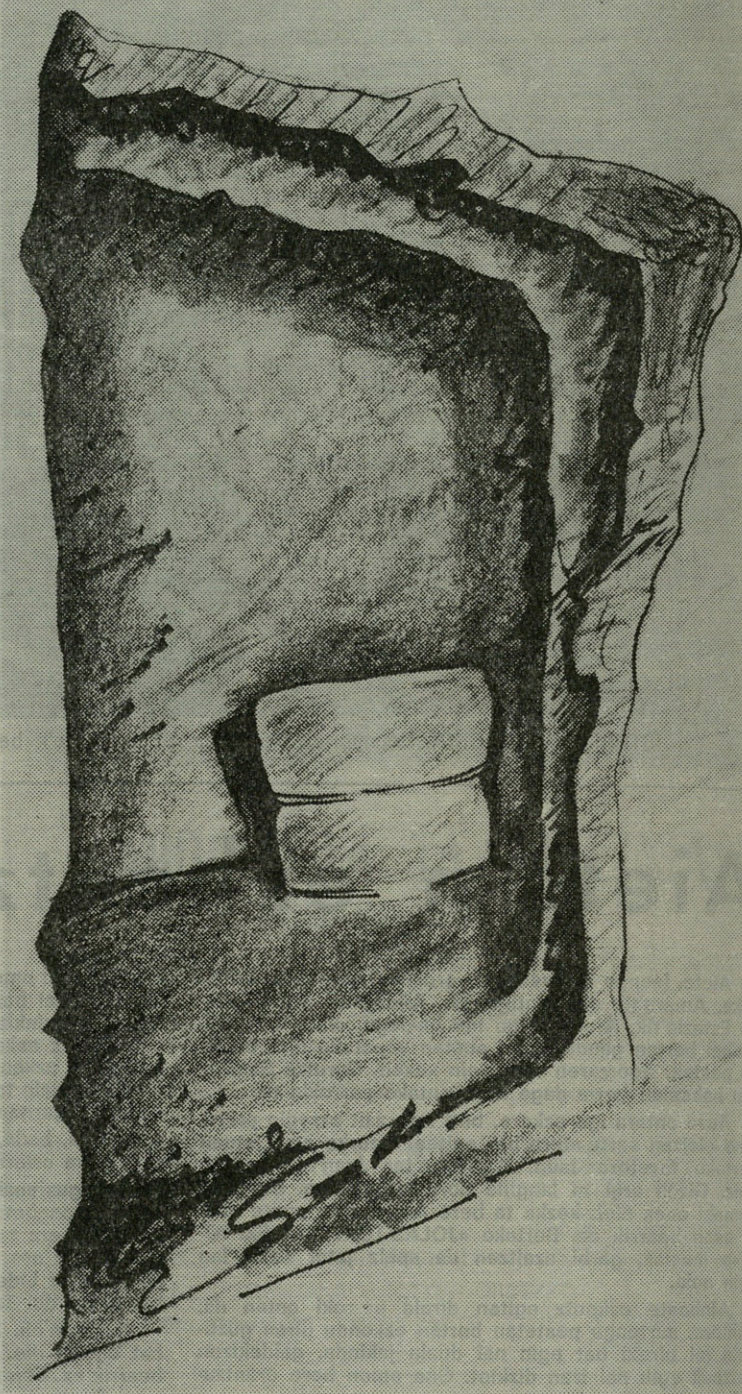
Ba dakit zer galdera etorriko zaien burura nere irakurtzaileen batzuei une ontan: ea visigotiko-garaian olako pontetean bataiatzen ziran? ea bataiatzen etziran uretan sartuta **per inmersioem**?

Izan ere, esan oi da, bai, Elizaren asieran, lenengo urteetan, iturrietan-da, uretan sartuta bataiatzen ziran. Ala bataiatu bait zuan Felipe'k, Etiopia'ko Kandaze'ko Erregiaren diruzai aundiki ura: bide-ondoko «ur» batean. Bañan gauza guztiak izan oi dituzte beren bereizkuntzak. San Pedro'k, bere itzaldi sonatu artan, zipritzinduz bataiatu bide zituan arako 3.000 entzule aiek. Gauza guztiak izan oi dute beren bereizkuntza. Elizaren lenengo urteez gero, ordea, **per infusionem**, ura burutik beera ixuriaz bataiatzeko oitura ere oso garaiz sortu zan.

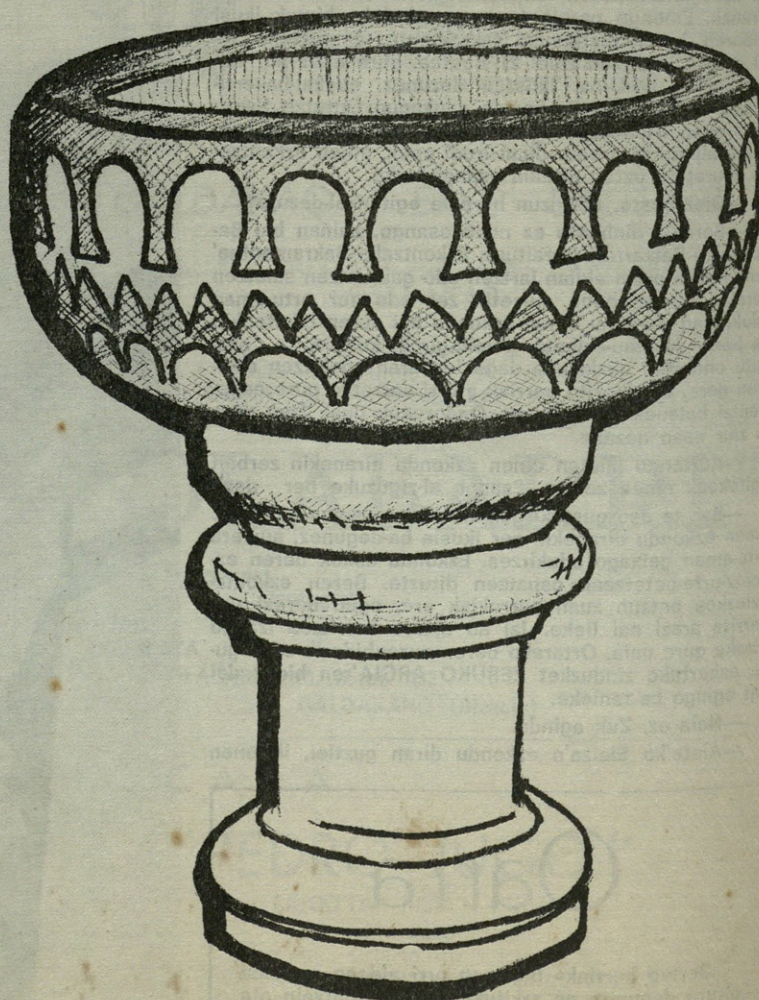
Guk, gai ontan gure inguru oietaz dakiguna, auxa da: Araba'ko Eliza visigotikoetan —oietaz ere noizpait mintzatu bear bait degu Araba'ko Eliza visigotiko batean, Faido'ko Andra Maria'ren Ermita visigotikoan, ba dala Pontea bat; eta, ain zuzen, gure bi oien antzantzekoa dala, Ormaiztegi'ko ta Idiazabal'goaren antzantzekoa, alegia; aundiz, ez aundiago; eta egituraz berdin. Ori bai; ez duala gure bi oiek duten oinarri luze pillare-antzekorik, baizik-eta ontzia bera lurrari ia erantsia daukala. (Ikus). Bañan, Ormaiztegi'ko ta Idiazabal'goaren egoera ori, izan bait liteke, pillare-antzeko oin ori geroztik erantsi zaielako. Beren izaera jatorrez, oiek ere —Faido'koa bezela— bajotxoak eta lurrari ia erantsiak bide ziran, ots! bataiatzeko ontzi-barruan zutik errez jartzeko eran...

Kontua da —eta ontaz bukatzeranoa— kontua da, Ormaiztegi'ko ta Idiazabal'go Ponteen berdi-berdin bat Eliza visigotiko batean arkitzen degula; eta, ain zuzen, ur-ixurtzez bataiatzekoa.

LEKUONA'TAR MANUEL'EK

Faido'ko Pontea

Idiazabal'go Pontea